

**Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний університет імені
В. О. Сухомлинського**

Інна Осадченко

**ДИДАКТИЧНИЙ КЕЙС:
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ
ІНТЕРАКТИВНОГО НАЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ
ШКОЛІ**

**Методичні рекомендації для викладачі ВНЗ, вчителів
початкової школи та студентів педагогічних спеціальностей**

Черкаси – 2015

УДК 37.02+378+371.13
ББК 74.204
О–72

Затверджено на засіданні вченої ради Інституту педагогічної освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(*протокол № 11 від 04 червня 2015 р.*)

Рецензенти:

Біда О. А. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Комар О. А. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Данилюк О. К. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри філології та методики початкової освіти, кандидат філологічних наук, доцент Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

О–72   Осадченко І. І. Дидактичний кейс: застосування технології інтерактивного навчання у ВНЗ : Метод. рек. для викл. ВНЗ, вч. поч. школи та студ. пед. спец-тей. / Інна Осадченко. – Черкаси : Тирада, 2015. – 84 с.

У методичних рекомендаціях запропоновано найпопулярніші технології інтерактивного навчання у початковій школі, роботу з тестом у початковій школі; зразки: текстового завдання для застосування методу «Навчаючи, вчуся»; плану виховної години з використанням технології інтерактивного навчання; конспекту уроку літературного читання із застосуванням технології інтерактивного навчання; методу емоційного завершення уроку із застосуванням технології інтерактивного навчання; плану-конспекту уроку української мови із застосуванням технології інтерактивного навчання; подано загальні рекомендації щодо застосування технології інтерактивного навчання на уроках літературного читання у початковій школі;

Методичні рекомендації розраховані на викладачів ВНЗ, вчителів початкової школи та студентів педагогічних спеціальностей.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЧАСТИНА 1. НАЙПОПУЛЯРНІШІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	6
ЧАСТИНА 2. РОБОТА З ТЕСТОМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ..	13
ЧАСТИНА 3. ЗРАЗОК ТЕКСТОВОГО ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ «НАВЧАЮЧИ, ВЧУСЯ»	18
ЧАСТИНА 4. ЗРАЗОК ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ ВИХОВНОЇ ГОДИНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ	20
ЧАСТИНА 5. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ (1-2 клас)	29
ЧАСТИНА 6. ПЛАНИ-КОНСПЕКТІВ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В 2 КЛАСІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ	47
ЧАСТИНА 7. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	67
ЧАСТИНА 8. ФРАГМЕНТ ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ	74
ЧАСТИНА 9. ЗРАЗОК МЕТОДУ ЕМОЦІЙНОГО ЗАВЕРШЕННЯ УРОКУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ	78
ЧАСТИНА 10. РЕФЛЕКСІЙНІ ЗАПИТАННЯ	79
ДИДАКТИЧНО-МОТИВАЦІЙНІ ПИТАННЯ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ПЕРЕДМОВА

Нині у закладах освіти популярним є застосування методу кейс-стаді. Навчально-методичні пакети, що містять матеріали щодо конкретної навчальної ситуації називають «кейсами» (пряме значення слова «кейс» – валізка для носіння паперів; дипломат [1, с. 534]), а метод роботи із ним, відповідно, кейс-методом (примітка: у різних наукових джерелах пишеться по-різному: «*case study*», «*case-study*», «*Case Study*», де *study* – з англ. – «навчання»). Метод кейс-стаді, з опорою на традиційне уживання цього терміна за кордоном, трактуємо як спосіб розв'язання складної багатокомпонентної педагогічної ситуації з опорою на кейс (інформаційний пакет з докладним описом складної ситуації), доречний для пошуку правильного рішення щодо ситуації. Отже, дидактичний кейс – навчально-методичний інформаційний пакет, що містить матеріали для розв'язання конкретної дидактичних проблеми чи завдання.

Можливе подальше наповнення структури дидактичного кейсу іншими матеріалами:

- законодавчими документами щодо роботи вчителя початкової школи;
- законодавчими матеріалами правової бази (фрагменти окремих статей правових кодексів України);
- теоретичними матеріалами щодо певної теми (наприклад, характеристика комунікативної компетентності молодшого школяра тощо);
- тезаурус відповідних понять; хрестоматійні матеріали (цитати, фрагменти першоджерел, твори видатних педагогів стосовно певної теми);
- методичні рекомендації (наприклад, опис методики організації та проведення уроку розвитку зв'язного мовлення).

Застосування методу кейс-стаді відбувається поетапно:

1. Ознайомлення з дидактичним кейсом.
2. Розподіл ролей та обов'язків у парі чи групі, якщо це – не індивідуальне виконання.
3. Виконання ситуаційного завдання (застосування методу аналізу конкретних ситуацій).
4. Колективне обговорення виконаного завдання.

5. Порівняння прийнятих рішень з тими, що подані у дидактичному кейсі.

6. Рефлексія.

Навчально-методичні рекомендації розраховані на фахівців у галузі педагогіки, викладачів вищих навчальних закладів, учителів початкової школи, студентів педагогічних спеціальностей.

ЧАСТИНА 1

НАЙПОПУЛЯРНІШІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Варіант I. Карусель (варіант кооперативного навчання).

Примітка: виконується лише у тих класах, де можна меблі поставити колом, або ж учні можуть вільно рухатися по периметру традиційно поставлених парт.

1. Підготовка класної кімнати до роботи: розставляння стільців для учнів у два кола. Учні, які сидять у внутрішньому колі, розташуються спиною до центру, а в зовнішньому – обличчям, тобто кожен сидітиме напроти іншого. Внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє – рухливе.

– За 2 хв. продумайте та індивідуально, не заглядаючи на аркуші паперу до сусіда, письмово дайте відповідь:

- ті, що сидять у внутрішньому колі, на запитання, написане на дошці: „Хлопчик Юрчик не вихований, адже ...”;
- ті, що сидять у зовнішньому колі – „Хлопчик Юрчик вихований, бо ...”.

– Допишете лише один приклад до кожного речення. Якщо дозволить час, то аргументуйте свої записи.

2. Обмін думками учнів у перших парах. Запис на аркушах усього, що сказала „протилежна сторона”.

3. За сигналом учителя всі учні пересуваються на один стілець вправо і опиняються перед новим партнером. Мета – пройти все коло, виконуючи те саме завдання, але уже із додатковими коментарями (аргументами).

4. Рефлексія:

– Що вам найбільше сподобалося у цій вправі? Чому?

– Вам довелося відстоювати ту думку, яку я запропонувала. Хто не погоджувався із даними твердженнями? Чому?

Варіант II. Технології ситуативного моделювання.

Варіант II. 1. Розігрування ситуації за ролями („Рольова гра”, „Програвання сценки”, „Драматизація”).

1. Спільно з учнями визначення кількості учасників (Юрчик, бабуся, Кеша, Юлечка, ведучий, спостерігачі-експерти).

Примітка: у відповідності із кількістю учнів класу можна зробити кілька таких груп.

2. Обдумування учнями своїх ролей.

Примітка: можливо, діти захочуть змінити хід подій і творчо розігруватимуть ситуацію. За таких обставин учитель повинен діяти виважено, не пригнічуючи учнівське прагнення до творчості та правильності вирішення проблем.

3. Тренування у групах.

4. Інценування групами ситуації „Апельсин”.

5. Висловлення думок спостерігачів-експертів.

6. Рефлексія:

– Як ви себе почували у тій чи іншій ролі?

– Що сподобалося вам під час гри, а що – ні?

– Яку іншу лінію поведінки можна було б вибрати?

– Яким чином це розігрування вплине на ваші подальші дії у житті?

Варіант II. 2. „Громадські слухання”

Громадські слухання проводяться органами законодавчої влади (такими, як Верховна Рада, різні комісії державного рівня, міські ради) для того, щоб з’ясувати суспільну думку.

1. Підготовка у передній частині класної кімнати столу для учнів-„законодавців”, столу для секретаря і столу чи кафедри (мікрофона, трибуни, зовнішньої коробки телевізора без екрану) для доповідачів.

2. Підготовка окремої таблички із іменами учнів та назвами їхніх посад, щоб розставити на столах.

3. Пояснення ролей:

◦ Законодавці, які будуть проводити слухання, оголошувати виступи доповідачів і приймати рішення. Один із законодавців обирається головою. За бажанням учнів „головуючого” може у певних випадках замінити „журналіст”, який у формі інтерв’ю надаватиме слово доповідачам.

◦ Групи з особливим інтересами (кілька груп по 2-5 осіб), які будуть викладати свою точку зору. Кожна група вибере свого представника-доповідача. Можна створити окремі групи

„депутатів”, „журналістів”, „науковців”, „філософів”, „експертів”, „критиків”, „адвокатів” і т. п.

◦ „Секретар”, який записуватиме пропозиції, рішення груп.
За бажанням учнів „секретаря” зможе замінити „журналіст”.

◦ Відповідальний за часовий регламент, який стежитиме за дотриманням часових параметрів виступів.

4. Пояснення порядку організації громадських слухань (можна роздати учням їхні обов’язки, написані на папері):

- головуючий відкриватиме слухання, повідомлятиме завдання громадських слухань, порядок виступів та їх регламент (не більше 1 хв.);
- оголошений доповідач викладатиме свою позицію протягом встановленого часу і відповідатиме на запитання присутніх;
- члени групи можуть допомагати доповідачу.

5. Роздати кожному учневі картки-мовленнєві опори:

Опорні картки для розвитку зв’язного мовлення

Депутат

Депутат ... від фракції (партії)...

Шановні (вельмишановні, поважні) панове (присутні)...

Сьогодні ми будемо розглядати дуже важливе питання...

Отож, щоб вирішити це питання (проблему) на державному рівні, нам вкрай (терміново) потрібно (необхідно)...

За браком часу закінчую свій виступ... (У мене все).

Дякую за увагу.

Філософ, науковець, експерт

Доброго дня, шановні (вельмишановні, високоповажні)...

присутні (гості, колеги)...

Сьогодні ми з Вами будемо обговорювати питання (проблему)...

Ми знаємо, що...

Головна проблема полягає у тому, що...

Отже (отож)...

Ви слухали...

Журналіст

Шановні глядачі! Сьогодні ми ведемо розмову з ...

Скажіть (розкажіть; поділіться з нами; висловіть свою думку з приводу), будь ласка,...

Щиро дякуємо за розмову! До нових зустрічей.
Інтерв'ю підготував журналіст... для телекомпанії...

Критик

Я – критик...

Я критикую... тому, що...

Вважаю, що так чинити не можна, адже..

Він повівся неправильно, бо...

Я осуджую його за...

Так робити соромно через те, що...

Адвокат

Я – адвокат...

Я захищаю... тому, що...

Вважаю, що він просто помилився, адже...

Він повівся неправильно через те, що...

Зрозумійте його, бо...

Його можна пробачити, бо...

6. Пояснення завдання громадського слухання:

– За 2 хв. продумайте та письмово дайте відповідь на запитання, написані на дошці: „Хлопчик Юрчик не вихований, адже ...”, „Хлопчик Юрчик вихований, бо ...”. Допишете лише два приклади до кожного речення. Усно аргументуйте свої записи.

7. Підготовка учнів до громадських слухань.

8. Громадські слухання.

9. Оголошення рішення групою „законодавців”.

10. Рефлексія:

– Чи сподобалася вам ця вправа? Чим саме?

– Які висновки ви для себе зробили?

Варіант IV. Метод „Займи позицію”

1. Завдання:

– Дайте відповідь на запитання, яке написано на дошці: „Ви особисто вважаєте хлопчика Юрчика вихованим?” Якщо так, станьте у класі біля плаката із написом „Так”, далі, відповідно, біля плакатів „Ні”, „Не знаю”.

2. Підготовка учнів (самостійно або у групі) до обґрунтування своєї позиції, чому саме її вони обрали та пояснення (індивідуально чи представниками кожної групи), використовуючи мовленнєві опори для побудови аргументів.

3. Вислуховування позицій та аргументів інших.

Варіанти учнівських відповідей: „Хлопчик Юрчик вихований, адже бабусі допоміг, із сестричкою хотів поділитися, просто не втримався, маючи у руках апельсина. Це така спокуса для дитини! Потім його „гризла” совість”; „Хлопчик Юрчик не вихований, бо не поділився ні з другом, ні із сестричкою, набрехав”; „Не знаю чи вихований хлопчик Юрчик тому, що він одночасно робив і виховані, і невиховані вчинки”.

4. Якщо після обговорення цього питання хтось із учнів змінить свою позицію, треба йому запропонувати стати біля відповідного плаката та пояснити, чому змінилася думка.

5. Рефлексія.

– Чим сподобалася вам ця вправа?

– Чому ми не продовжували на занятті лише речення „Хлопчик Юрчик не вихований... „? Чому говорили про вихованість Юрчика?

Варіанти учнівських відповідей: „... осудити легше, ніж захистити; ... кожна людина може помилитися; ... не можна людину вважати не вихованою лише за один вчинок”.

Варіант V. Метод „Акваріум” (різновид роботи у малих групах)

1. Об'єднати у групи.
2. Прочитати твір.
3. Посадити одну із груп у центр класу, де вже утворене коло.
4. Група читає уголос запитання.
5. Обговорення у групі відповіді.
6. Прийняття спільного рішення відповіді (на усе відводиться 3-5 хв.).
7. Група сідає на місце.
8. Усі відповідають на запитання:
  - Чи погоджуєтеся із думкою групи?
  - Чи була думка доведена?
  - Який аргумент переконливий.
9. У „акваріум” сідає інша група і дає відповідь на інше запитання.
10. Рефлексія.

Варіант VI. Метод „Ажурна пилка” (різновид роботи у малих групах). *Можна виконати на основі матеріалу „Компас”*

1. Поділити на „домашні” групи.
2. Кожній групі дати завдання.
3. Об’єднати у інші групи („експертні”).
4. Учні діляться інформацією і сприймають нову.
5. Повертаються у „домашні” групи і аналізують інформацію.
6. Рефлексія.

Варіант VII. Метод „Коло ідей” (різновид роботи у малих групах)

1. Поставити запитання та запропонувати обговорити у малих групах.
2. Після обговорення кожна група представляє лише один аргумент відповіді.
3. Групи висловлюються по черзі, поки не буде висловлено усі аспекти.
4. Під час обговорення запитання на дошці складається список зазначених ідей.
5. Рефлексія.

Варіант VIII. Метод „Мозковий штурм”

1. Записати на дошці запитання.
2. Всі учні висувають ідеї щодо відповіді.
3. Учень записує на дошці всі аргументи.
4. Після останнього аргументу їх групують та аналізують.
5. Вибирають найсуттєвіші аргументи.
6. Рефлексія.

Варіант IX. Метод „Прес”

Відповіді на запитання за структурою:

- Позиція: „Я вважаю, що...”.
- Обґрунтування: ”...тому, що...”.
- Приклад: „... наприклад, ...”.
- Висновки: „Отже (тому), я вважаю...”.

Варіант X. Метод „Ток-шоу”

1. Прочитати твір та поставити до нього запитання.
2. Вибрати „запрошених гостей” та „глядачів”.
3. Висловлення щодо питання „гостей”.
4. Висловлення щодо запитання „глядачів”.
5. Відповіді „гостей”.
6. Рефлексія.

Варіант XI. Метод „Суд від свого імені”

1. Об’єднати у групи: „судді”, „позивачі”, „відповідачі”.
2. Судді знайомляться із судовою справою, готують запитання обом групам.
3. „Позивачі” готують зміст промови.
4. „Відповідачі” готують зміст відповіді.
5. Ускладнення: закріпити за одним суддею одного позивача та одного відповідача.
6. Дія за схемою: суддя → позивач → суддя → відповідач → суддя → рішення судді.
7. Рефлексія.

ЧАСТИНА 2

РОБОТА З ТЕСТОМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Структурований огляд

Невеликий обсяг нової інформації, яку подає учитель користуючись наочними посібниками. Ця нова інформація повинна бути лише передмовою, до того., що квичатиметься на уроці – попереднє зацікавлення:

Інформація → наочний приклад (вислів, таблиця) → інформація → наочний приклад (вислів, таблиця).

Знаємо → хочемо дізнатися → дізналися

Можна використовувати як:

- таблицю лише для роботи над фрагментом тексту;
- для роботи над цілим тестом;
- заголовки для етапів уроку (прикріпивши відповідні заголовки над частинами дошки і поповнюючи записами дошку на протязі уроку).

Читання в парах → узагальнення в парах

Один учень іншому уголос читає абзац чи виділену вами частину тексту, а потім узагальнює (коротко переказує) зміст прочитаного, починаючи словом «отже». Потім другий учень ставить першому запитання щодо цього фрагменту, а той відповідає. Далі вони читають самостійно, на кожен абзац (фрагмент) міняючись ролями. Наприкінці учитель пропонує поставити учням запитання для усіх:

Читання → узагальнення (короткий переказ) → запитання → відповідь.

Примітка: можна таке читання зробити «ланцюжком» для усіх учнів класу, а не у парах.

Твір-п'ятихвилинка

- Стисле письмове міркування (рефлексія) на задану тему.
- Мета – зафіксувати ідеї учнів, не переймаючись стилем.

- Писати не зупиняючись протягом виділеного часу.
- Роботи забираєте собі для аналізу уроку, або залишаєте учням.

Я сьогодні зрозумів, що

Я сьогодні вивчив ...

Тепер я знатиму, що ...

До цього уроку я думав, що ...

Я дізнався про те, що ...

Я задумався над тим, що ..

«Мозковий штурм» у парах

- Написати ідеї (відповіді на запитання по темі) на листку індивідуально.
- Об'єднатися у пари.
- Поділитися ідеями один з одним та записати їх.

Дошка запитань (мій «Банк запитань»)

Так само як «Банк запитань», але на частині дошки, або на прикріпленому аркуші.

- Збір запитань.
- Зошит відповідей.
- Панель «Ерудиція».
- Хвилинка ерудиції на уроках мови.
- Відповіді після уроків.
- Куточок класної довідкової літератури.

Пошук запитань

Для розвитку мислення (після уроків, хвилинка розминки на уроці)

- Дається набір усіляких речей.
- Кожна група дітей обирає предмет, записує його назву або придумує її.
- Описують предмет та малюють його.
- Креслять два стовпчики: запитання та способи відповіді на них.

Опорні запитання:

Чи зможемо ми ...?

Наскільки великими є ...?

Що відбудеться, якщо ...?

Як ми зможемо ...?

Звідки ...?

Скільки ...?

Де ...?

Чи можливо ...?

Для чого ...?

Примітка: мій експеримент, коли я підкинула до конструктора деформовану пластмасову деталь.

Семантична карта

- Оголошення загальної теми, наприклад: читання казки про рибку.
- Учитель креслить у центрі дошки овал, у якому записує слово «рибка».
- Учитель записує думки, знання, ідеї учнів щодо цього поняття. Учитель спрямовує думки учнів навідними запитаннями, наприклад: «Якого кольору бувають рибки?».

Примітка: після цього методу доречно подати метод «Припущення на основі запропонованих слів».

«Припущення на основі запропонованих слів».

- Після методу «Семантична карта» учитель пропонує учням придумати коротку казку, у якій би згадувалися чи були героями такі істоти та речі: дівчинка, рибка, лебідь, черевички.
- Учні придумують індивідуально або одразу у парах.
- Учні об'єднуються у пари або групи і закінчують свої історії.
- Учні зачитують свої історії.
- Учитель проводить «логічний місточок» із дійсним змістом казки, що буде вивчатися («Про дівчинку Наталочку та сріблясту рибку»).

«Спрямоване читання»

- Мовчазне читання твору (без первинного учителем) по частинах.

- Перед читанням кожної частини (абзацу) учитель ставить запитання, на яке учні повинні відповісти після прочитання.
- Відповіді на запитання.
- Нове запитання для наступної частини твору.
- Мовчазне читання.
- Відповіді на запитання.

Запитання → Мовчазне читання фрагменту → Відповідь на запитання → Запитання → Мовчазне читання фрагменту → Відповіді на запитання і т. д.

«Карта персонажів»

- Учитель (учні) записують на дошці імена головних персонажів твору.
- Під ім'ям – 2 риси характеру.
- Під рисами характеру – пояснення через вчинок у творі.
- Учитель дає завдання: записати дії цих людей в іншій, запропонованій ситуації.

Спрямоване читання з обдумуванням

	Як ви вважаєте, що відбудеться?	Чому ви так вважаєте?	Що відбулося?
Після читання заголовка			
Після читання першого уривка			
Після читання другого уривка			
Після того, як дочитали до кінця			

«Читання з маркуванням тексту»

Ручки всередині

- Різновид роботи у малих групах.
- Групи отримують завдання.
- Кожен учень висловлює свою позицію, ідею щодо проблеми, кладучи при цьому ручку у цент столу. Після цього він не має права висловлюватися, поки усі не висловляться.
- Якщо комусь не має що сказати, то він просто кладе свою ручку у центр столу і каже: «Пропускаю».
- Учитель може підійти до групи, взяти ручку і запитати: «Який внесок зробив член групи, якому належить ця ручка».

«Я досліджую»

Питання	Що кажуть однокласники?	Що кажуть вчителі, батьки?	Що пишуть Інтернеті?	Що пишуть у книгах?
Чому вимерли динозаври?				

ЧАСТИНА 3

ЗРАЗОК ТЕКСТОВОГО ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ «НАВЧАЮЧИ, ВЧУСЯ»

1. З історії компаса. Компас з'явився у II ст. до н. е., коли люди навчилися намагнічувати залізо. Очевидно, це відбулося у Китаї, а у Європі він з'явився лише у XII-XIII ст. Саме цьому періоду відповідають спогади про перші європейські компаси.

---

2. Як орієнтуватися без компаса вдень. О 13 год. Сонце знаходиться на півдні, о 7 год. ранку – на сході, о 19 год. – на заході.

---

3. Як орієнтуватися без компаса уночі. Якщо Місяць повний, то сторони горизонту визначаються, як за Сонцем, тільки вночі. По відношенню до Сонця різниця буде 12 годин.

---

4. Як орієнтуватися без компаса у лісі. Мурашники, як правило, розташовані з південного боку дерева, пенька або куща. Південний бік мурашника пологіший, ніж північний. Великі пеньки, валуни, камені, скелі з півночі здебільшого вкриті мохом.

---

5. Як орієнтуватися без компаса у лісі. Північний схил яру, як правило, більш крутий, ніж південний, шаруватий, з осипами, тріщинами, промивинами; рослинність тут рідка, бурувата. У похмуру і дощову погоду через нерівномірне висихання кори після дощу на стовбурах дерев з півночі утворюється вертикальна темна смуга. Навколо поодиноких

дерев, стовпів, каменів, пеньків, ранньої весни утворюються витягнуті на південь борозенки.

ЧАСТИНА 4

ЗРАЗОК ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ ВИХОВНОЇ ГОДИНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

базові інтерактивні структурні матеріали для 1-11 класів)

Очікувані результати.

Після цього заняття учні зможуть:

- визначати, у яких випадках людину можна назвати вихованою;
- аналізувати життєві ситуації та робити із них висновки;
- дотримуватися певних правил добродійної поведінки.

Обладнання: імпровізований мікрофон; кафедра (трибуна, зовнішня коробка телевізора без екрану); аркуші паперу для індивідуальної та колективної роботи; бейджики із написами „промовник” („оратор”, „речник”, „доповідач”), „секретар”, „спікер” („головуючий”, „керівник”), „посередник”, „журналіст”, „критик”, „адвокат”, „депутат”, „науковець”, „філософ”, „експерт”; таблички із іменами учнів та назвами їхніх посад; мовленнєві опори, написані на окремих великих аркушах, щоб можна було прикріпити біля дошки, або ж на картках, окремо у кожного учня: „Я думаю...”, „На мій погляд...”, „Я вважаю...”, „На мою думку...”, „Я гадаю...”, „Я зрозумів, що...”, „Я прийшов до висновку про те, що...”, „Ми обговорили і записали так...”, „Ми вирішили записати так...”; плакати із написами „Так”, „Ні”, „Не знаю”, які прикріплені у різних кутках класу; картка із переліком ролей для виконання у малих групах (для кожної групи окремо).

Примітка: перелік обладнання подається у сумарній кількості. Вчитель добирає обладнання відповідно до запланованого ходу заняття.

Хід заняття

I. Мотивація.

1. Вступне слово вчителя:

– Сьогодні, йдучи на роботу, почула, як свого сина мама випроводжала до школи такими словами „Будь вихованим!”

2. Прийом „Незакінчені речення”:

– За 20 сек. продовжте, будь ласка, речення, що написано на дошці: „Вихованою можна назвати людину, яка...”

Варіанти учнівських відповідей: „... завжди вітається”, „... не обдурює інших”, „... ділиться усім”, „... не б’ється” і т. п.

II. Оголошення теми та очікуваних результатів виховної години (написано на дошці):

– Отож, сьогодні ми поговоримо про вихованість.

Вчитель оголошує свої очікувані результати, написані на дошці: «Я переконана у тому, що ... (я вірю у те, що ...; я сподіваюся на те, що ...) після цього заняття ви зможете:

- визначати, у яких випадках людину можна назвати вихованою;
- аналізувати життєві ситуації та робити із них висновки;
- дотримуватися певних правил добродійної поведінки».

– Подумайте півхвилини і продовжте речення, записане на дошці: „Від сьогоднішнього заняття я очікую...”

Варіанти учнівських відповідей: „...з’ясувати, у яких випадках людину можна назвати вихованою; ... чи можна вважати людину вихованою чи (не вихованою) лише за один окремий вчинок”.

Примітка: свої очікувані результати учні можуть написати на дошці, на спеціально підготовленому плакаті, на чернетках чи аркушах паперу, що у кожного на парті; сказати усно.

III. Надання необхідної інформації.

Словникова робота. Тлумачення слова „вихований”, користуючись словниками.

Примітка: якщо у наявності доступна кількість тлумачних словників, то учні самостійно з’ясовують значення слова, якщо ні, то вчитель записує тлумачення слова на дошці.

IV. Читання та первинний аналіз змісту виховної розповіді.

1. Читання розповіді. Завдання:

– Прослухайте історію про хлопчика Юрчика та скажіть: чи можна назвати його у цій ситуації вихованим?

Апельсин

Вулицею йшла бабуся. Апельсини в сумці несла. Ішла – несла. Ішла – несла. І раптом... спіткнулася і апельсини розсипалися...

Добре, що саме восьмирічний хлопчик Юрчик нагодився: підтримав бабуся, допоміг зібрати з апельсини. Звісно ж, гостинець за це одержав – жовтогарячий духмяний фрукт. Аж слинка в Юрчика потекла. Тільки зайшов за ріг, а тут товариш його Кеша біжить.

– Ого, – отакенський великий апельсин! Може, почастуєш?

– Почастую, – охоче відповів Юрчик, – але не тебе, а свою сестричку.

– Молодець, Юро! – похвалив його Кеша і побіг собі далі.

З'їв Юрчик апельсин...

Додому прийшов – похвалився, як бабуся підтримав, як апельсин за те одержав.

– А де ж той апельсин? – запитала шестирічна сестричка Юлечка.

– Апельсин? З другом Кешею поділився. Йому половина і мені половина. Як у пісні співається. – відповів Юрчик.

– Молодець, Юро! – похвалила його сестричка і від радості навіть у долоньки заплескала.

„Ще б пак не молодець, – подумав про себе Юрчик, – як ловко викрутився!”

Та весело йому не стало. Швидше нуднувало: і апельсин був завеликий, і ще щось „гризло”...

За Валерієм Левановським

2. Репродуктивні запитання для первинного обговорення змісту розповіді (вибрати із переліку):

– Чи зрозуміла вам пригода, про яку я розповіла? Що трапилося із бабусяю? Як допоміг їй Юрчик? Про що Кеша попросив Юрчика? Що відповів Юрчик другові? Про що хлопчик розповів сестричці Юлечці? Що найбільше зацікавило Юлечку? Що Юрчик відповів сестричці? Що відчув Юра після розмови із сестричкою?

Примітка: знаючи загальний рівень знань, умінь та навичок учнів свого класу, вчитель може не ставити за змістом розповіді запитань репродуктивного характеру.

V. Інтерактивні вправи за змістом виховного оповідання.

I частина.

Примітка: далі подаються різні варіанти ходу першої частини. На практиці потрібно обрати будь-який лише один із варіантів.

Варіант I. „Один – два – чотири – усі разом” (технологія кооперативного навчання).

1. Завдання учням:

– За 2 хв. продумайте та індивідуально, не заглядаючи на аркуші паперу до сусіда, письмово дайте відповідь на запитання, написане на дошці: „Хлопчик Юрчик не вихований, адже ...” та „Хлопчик Юрчик вихований, бо ...”. Допишете лише один приклад до кожного речення.

Примітка: у першому класі учні продовжують одне із речень і не записують його.

2. Об'єднання учнів у пари. Завдання:

– За 2 хв. обговоріть один з одним свої варіанти відповіді. Ви обов'язково маєте дійти згоди у процесі обговорення і залишити по одному (спільному на двох) продовженню кожного речення.

3. Об'єднання учнів у четвірки. Завдання:

– Обговоріть (за 2 хв.) свої продовження речень. Ви знову обов'язково маєте дійти згоди у процесі обговорення і залишити по одному (спільному на чотирьох) варіанту відповіді.

4. Залежно від кількості учнів у класі можна об'єднати четвірки у більші групи або ж одразу перейти до колективного обговорення. Завдання для колективного обговорення:

– Кожна четвірка (більша група) обирає „речника” („промовника”, „оратора”), який повідомить спільну думку групи, та ”секретаря”, який запише обране продовження речення на дошці. Усно аргументуйте свої записи.

Варіанти учнівських відповідей: „Хлопчик Юрчик не вихований, адже набрехав другові... не поділився із сестричкою...” та „Хлопчик Юрчик вихований, бо допоміг бабусі... йому стало совісно...”.

5. Рефлексія. Запитання:

- Що вам найбільше сподобалося у цій вправі? Чому?
- Хто не погоджується із записами, зробленими на дошці?

Варіант II. Карусель (варіант кооперативного навчання).

Примітка: виконується лише у тих класах, де можна меблі поставити колом, або ж учні можуть вільно рухатися по периметру традиційно поставлених парт.

1. Підготовка класної кімнати до роботи: розставляння стільців для учнів у два кола. Учні, які сидять у внутрішньому колі, розташуються спиною до центру, а в зовнішньому – обличчям, тобто кожен сидітиме напроти іншого. Внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє – рухливе.

– За 2 хв. продумайте та індивідуально, не заглядаючи на аркуші паперу до сусіда, письмово дайте відповідь:

- ті, що сидять у внутрішньому колі, на запитання, написане на дошці: „Хлопчик Юрчик не вихований, адже ...”;
- ті, що сидять у зовнішньому колі – „Хлопчик Юрчик вихований, бо ...”.

– Допишете лише один приклад до кожного речення. Якщо дозволить час, то аргументуйте свої записи.

2. Обмін думками учнів у перших парах. Запис на аркушах усього, що сказала „протилежна сторона”.

3. За сигналом учителя всі учні пересуваються на один стілець вправо і опиняються перед новим партнером. Мета – пройти все коло, виконуючи те саме завдання, але уже із додатковими коментарями (аргументами).

4. Рефлексія:

- Що вам найбільше сподобалося у цій вправі? Чому?
- Вам довелося відстоювати ту думку, яку я запропонувала. Хто не погоджувався із даними твердженнями? Чому?

–

Варіант III. Робота у малих групах (технологія кооперативного навчання): див. раніше (частина 1).

Варіант IV. Технології ситуативного моделювання

Варіант IV. 1. Розігрування ситуації за ролями („Рольова гра”, „Програвання сценки”, „Драматизація”).

1. Спільно з учнями визначення кількості учасників (Юрчик, бабуся, Кеша, Юлечка, ведучий, спостерігачі-експерти).

Примітка: у відповідності із кількістю учнів класу можна зробити кілька таких груп.

2. Обдумування учнями своїх ролей.

Примітка: можливо, діти захочуть змінити хід подій і творчо розіграватимуть ситуацію. За таких обставин учитель повинен діяти виважено, не пригнічуючи учнівське прагнення до творчості та правильності вирішення проблем.

3. Тренування у групах.

4. Інсценування групами ситуації „Апельсин”.

5. Висловлення думок спостерігачів-експертів.

6. Рефлексія:

– Як ви себе почували у тій чи іншій ролі?

– Що сподобалося вам під час гри, а що – ні?

– Яку іншу лінію поведінки можна було б вибрати?

– Яким чином це розігрування вплине на ваші подальші дії у житті?

Варіант IV. 2. „Громадські слухання”.

Громадські слухання проводяться органами законодавчої влади (такими, як Верховна Рада, різні комісії державного рівня, міські ради) для того, щоб з’ясувати суспільну думку.

1. Підготовка у передній частині класної кімнати столу для учнів-„законодавців”, столу для секретаря і столу чи кафедри (мікрофона, трибуни, зовнішньої коробки телевізора без екрану) для доповідачів.

2. Підготовка окремої таблички із іменами учнів та назвами їхніх посад, щоб розставити на столах.

3. Пояснення ролей:

◦ Законодавці, які будуть проводити слухання, оголошувати виступи доповідачів і приймати рішення. Один із законодавців обирається головою. За бажанням учнів „головуючого” може у певних випадках замінити „журналіст”, який у формі інтерв’ю надаватиме слово доповідачам.

◦ Групи з особливим інтересами (кілька груп по 2-5 осіб), які будуть викладати свою точку зору. Кожна група вибере свого представника-доповідача. Можна створити окремі групи „депутатів”, „журналістів”, „науковців”, „філософів”, „експертів”, „критиків”, „адвокатів” і т. п.

◦ „Секретар”, який записуватиме пропозиції, рішення груп. За бажанням учнів „секретаря” зможе замінити „журналіст”.

◦ Відповідальний за часовий регламент, який стежитиме за дотриманням часових параметрів виступів.

4. Пояснення порядку організації громадських слухань (можна роздати учням їхні обов’язки, написані на папері).

- головуючий відкриватиме слухання, повідомлятиме завдання громадських слухань, порядок виступів та їх регламент (не більше 1 хв.);
- оголошений доповідач викладатиме свою позицію протягом встановленого часу і відповідатиме на запитання присутніх;
- члени групи можуть допомагати доповідачу.

5. Роздати кожному учневі картки-мовленнєві опори: : див. раніше (частина 1).

6. Пояснення завдання громадського слухання:

– За 2 хв. продумайте та письмово дайте відповідь на запитання, написані на дошці: „Хлопчик Юрчик не вихований, адже ...”, „Хлопчик Юрчик вихований, бо ...”. Допишете лише два приклади до кожного речення. Усно аргументуйте свої записи.

7. Підготовка учнів до громадських слухань.

8. Громадські слухання.

9. Оголошення рішення групою „законодавців”.

10. Рефлексія:

- Чи сподобалася вам ця вправа? Чим саме?
  - Які висновки ви для себе зробили?
  -

II частина. Метод „Займи позицію”

1. Завдання:

– Дайте відповідь на запитання, яке написано на дошці: „Ви особисто вважаєте хлопчика Юрчика вихованим?” Якщо так, станьте у класі біля плаката із написом „Так”, далі, відповідно, біля плакатів „Ні”, „Не знаю”.

2. Підготовка учнів (самостійно або у групі) до обґрунтування своєї позиції, чому саме її вони обрали та пояснення (індивідуально чи представниками кожної групи), використовуючи мовленнєві опори для побудови аргументів.

3. Вислуховування позицій та аргументів інших.

Варіанти учнівських відповідей: „Хлопчик Юрчик вихований, адже бабусі допоміг, із сестричкою хотів поділитися, просто не втримався, маючи у руках апельсина. Це така спокуса для дитини! Потім його „гризла” совість”; „Хлопчик Юрчик не вихований, бо не поділився ні з другом, ні із сестричкою, набрехав”; „Не знаю чи вихований хлопчик Юрчик тому, що він одночасно робив і виховані, і невиховані вчинки”.

4. Якщо після обговорення цього питання хтось із учнів змінить свою позицію, треба йому запропонувати стати біля відповідного плаката та пояснити, чому змінилася думка.

5. Рефлексія.

– Чим сподобалася вам ця вправа?

– Чому ми не продовжували на занятті лише речення „Хлопчик Юрчик не вихований...”? Чому говорили про вихованість Юрчика?

Варіанти учнівських відповідей: „... осудити легше, ніж захистити; ... кожна людина може помилитися; ... не можна людину вважати не вихованою лише за один вчинок”.

VI. Рефлексія. Технологія „Мікрофон” та прийом „Незакінчені речення”.

– Продовжте речення, записані на дошці: „Сьогодні на занятті я зрозумів...”, „Людину можна назвати вихованою, якщо вона...”

Список використаних джерел

1. Інтерактивні технології навчання/ О.І.Пометун, Л.В.Пироженко, Г.І.Коберник та ін. – К.: Наук. світ, 2004. – 85 с.

2. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Метод. посіб./ А.Панченко, О.Пометун, Т.Ремех. – К.: А.П.Н., 2003. – 72 с.
3. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб./ О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.

ЧАСТИНА 5

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ (1-2 клас)

Згідно із програмою навчального предмету «Читання» (див.: *Програми для загальноосвітньої школи. 1-4 класи. К.: «Початкова школа». – 2006. – С.79-87.*) досягнення цілей курсу передбачає вирішення таких завдань як формування й розвиток мовленнєвих та творчих здібностей, повноцінного сприймання, розуміння та відтворення текстів різних стилів; розвиток образного та логічного мислення, емоційно-чуттєвої сфери, вміння висловлювати елементарні оцінні судження щодо прочитаного; формування спеціальних умінь самостійно й продуктивно працювати з різними видами друкованої продукції. Виходячи із цього, у 1-2 класах на уроках читання рекомендовано використовувати наступні інтерактивні технології навчання: «Незакінчене речення», «Мікрофон», «Робота у парах», «Мозковий штурм», «Мозковий штурм у парах», «Коло ідей», «Метод проектів» («Коло ідей»), «Два – чотири – усі разом», «Прес», «Дискусія за методом «Прес»», «Навчаючи, учуся», «Дошка запитань», «Карусель» («Берег – річечка»), «Займи позицію», «Рольова гра», «Розігрування сценки» («Розігрування ситуації»), «Обговорення у загальному колі», «Ток-шоу», «Громадські слухання», «Переконуючий лист», «Читання твору з елементами драматизації», «Читання у парах → узагальнення у парах», «Декламоване читання вірша у парах», «Робота в малих групах», «Припущення на основі запропонованих слів», «Я досліджую» і т. п.

Варто звернути увагу на дотримання таких психолого-педагогічних умов ефективності використання інтерактивних технологій навчання на уроках читання у 1-2 класах:

- систематичне застосування методів «Незакінчене речення», «Мікрофон», «Прес» як стрижневих складових усіх інших технологій;

- обов'язкова наявність мовленнєвих опор стандартизованого (незмінного) та адаптованого (змінного відповідно до теми та мети завдання) характеру;
- дотримання основної мети курсу «Читання» у процесі добору методів (під час планування уроку) – розвитку навички швидкого, правильного та свідомого читання;
- попередня позаурочна підготовка-програвання методично ускладнених технологій з метою економії навчального часу, адже у 1 класі урок триває лише 30 хв. (завдяки тому, що психологічно та процесуально діти сприймають інтерактивні методи як гру, що є їх провідним видом діяльності на цьому етапі, достатньо кількаразового програвання-тренування для запам'ятовування алгоритму виконання дій кожного методу);
- дотримання чіткого алгоритму плану-конспекту уроку читання для 1 класу у період навчання грамоти.

ЧАСТИНА 5

ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ У 1 КЛАСІ

УРОК НА ТЕМУ: «ЗВУКИ [С], [С'], БУКВА С

Очікувані результати:

після цього уроку учні зможуть:

- вирізняти букву *с* серед інших літер алфавіту та звуки [с], [с'], серед інших звуків;
- удосконалити свої артикуляційно-слухові відчуття, уміння розрізняти тверді та м'які приголосні звуки.

Обладнання: дошка, крейда, картки-опори, каса букв; ілюстрації слона, сніжинки, синиці, пасіки, часнику тощо; аудіозапис будь-якої спокійної мелодії для хвилинки відпочинку; таблиця з оберненими складами та цілими словами; підручник «Буквар» М.С.Вашуленка.

План уроку

I. Вступна частина (7 хв.)

1. Актуалізація опорних знань (підготовка до ознайомлення з буквою).
2. Мотивація навчальної діяльності.
3. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

II. Основна частина уроку (15 хв.)

1. Ознайомлення з буквою *с*, її назвою і графічною будовою.
2. Хвилинка відпочинку.
3. Читання обернених складів, поданих на таблиці.
4. Читання складів та слів із буквою *с* у стовпчиках у підручнику.
5. Виконання логічної вправи за підручником «Перестав букви – утвори нове слово».

III. Підсумкова частина (8 хв)

1. Вправа «Утвори нове слово».
2. Рефлексивна частина.

Хід роботи

I. Вступна частина (7 хв.)

1. Актуалізація опорних знань (підготовка до ознайомлення з буквою).

Спершу учитель пропонує учням колективно, а потім «ланцюжком» та у парах прочитати картки із вивченими буквами, складами, словами, що утворюються з їх допомогою. У окремих словах дає завдання виокремити приголосні та голосні звуки.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Повторіть за мною слово «сова», «сім».

Учні хором промовляють слова.

Учитель. Тепер напівголосно повторіть їх та виокремте звуки, які ми ще не вивчали, продовжуючи речення: «Я чую у цих словах звуки, які ми ще не вивчали ...»

Учні повторюють слова та вказують на звуки [с], [с']. Учитель просить кількох учнів продовжити речення, кожного разу нагадуючи їм його початок.

Учитель. Зробіть у себе в касі букв звуковий аналіз слів «сова» та «сім» з опорою на схеми, подані на дошці.

Учні виконують звуковий аналіз, два учні роблять його на дошці.

Учитель. У якому із цих слів чуємо звук [с], а у якому – [с'].

Учні дають відповідь та пояснюють різницю у звучанні.

Учитель. Давайте ще раз вимовимо ці звуки.

Учні разом з учителем спостерігають за артикуляцією звуків [с] та [с'].

Учитель. Пригадайте слова, у звучанні яких ми чуємо звуки [с] та [с'].

Через кілька секунд учитель пропонує учням об'єднатися у пари та продовжити «мозковий штурм» у парах: за 1,5 хв. обмінятися словами, у яких чуються звуки [с] та [с']; кілька пар презентують дібрані слова.

3. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

Учитель. Отож, сьогодні ми вивчимо звуки [с], [с'], та букву с, якою вони позначаються на письмі. Сподіваюся, що після цього уроку ви зможете:

- вирізняти букву с серед інших літер алфавіту та звуки [с], [с'], серед інших звуків;

- удосконалити свої уміння розрізняти тверді та м'які приголосні звуки. **Учитель.** Що ви очікуєте після цього уроку?

Примітка: оскільки частина учнів не уміє читати, а частина уміє, то вчитель на цьому етапі діє у залежності від ситуації: для тих, хто уміє читати, пише власні очікувані результати, як мовленнєву опору, на дошці, а тим, хто не уміє читати, щоразу підказує початок речення.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу удосконалити уміння розрізняти тверді та м'які приголосні звуки.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу вирізняти букву *с* серед інших літер алфавіту та звуку [с], [с'], серед інших звуків.

II. Основна частина уроку (15 хв.)

1. Ознайомлення з буквою *с*, її назвою і графічною будовою.

Учитель. Той, хто з вас знає цю букву, виберіть її серед інших літер у касі букв та підніміть над собою, щоб інші учні також побачили. Цю букву називають «ес». Усі знайдіть її у своїх касах літер. Викладіть слова «сова» та «сім».

Учні знаходять букву *с*, викладають із розрізної азбуки слова «сова» та «сім». Далі учитель організовує роботу за технологією «коло ідей», об'єднуючи учнів у малі групи по чотири у кожній.

Учитель. Подивіться на будову букви *с*. На що схожа ця буква? Що вона вам нагадує своєю будовою?

Учні у малих групах обговорюють питання. Через 1,5 хв. кожна група представляє лише одне асоціативне уявлення. Групи висловлюються по черзі, поки не висловлять усі свої асоціативні уявлення. Учитель під час обговорення коротко записує на дошці асоціації учнів:

Перша група. Нам нагадує буква *с* пряничок.

Друга група. Нам нагадує буква *с* місяць.

Третя група. Нам нагадує буква *с* вужа.

Учитель. Послухайте, що нагадує буква *с* автору цього вірша:

У Семена – довгі вуса,
А у Слави – коса руса.
Вуса у дугу зігнулись,
Літерою *с* прогнулись.

Учитель. То що нагадує літера *с* автору вірша?

Учень. Літера *с* йому нагадує чоловічі вуса.

Далі учитель пропонує учням звернути увагу на малюнки, що прикріплені до дошки та знайти серед них такі, у назвах яких вимовляють звуки [с] та [с']. Серед ілюстрацій пропонується показати учням слона, сніжинку, синицю, пасіку, часник тощо. Учитель повторно просить назвати окремо слова, у яких буква *с* звучить як м'який приголосний, та слова, у яких буква *с* звучить як твердий приголосний.

Учитель. Подумайте і назвіть дітей нашого класу, в іменах та прізвищах яких є звуки [с] та [с'].

Учні називають імена та прізвища однокласників, у назвах яких є звуки [с] та [с'].

2. Хвилинка відпочинку.

Під звучання спокійної мелодії учні за зразком учителя виконують рухи, імітуючи прогулянку у лісі: нахиляються, щоб зрізати гриб та покласти у кошик; переступають через струмок; відхиляють гілки дерев тощо.

3. Читання обернених складів, поданих на таблиці.

Читають склади хором, повторюючи після вчителя. Вдруге читають «ланцюжком» без повтору учителем.

4. Читання складів та слів із буквою *с* у стовпчиках у підручнику.

Техніка читання така ж.

5. Виконання логічної вправи за підручником «Перестав букви – утвори нове слово».

Учитель пропонує учням попрацювати у парах (так, як вони сидять за партами), переставляючи букви відповідно до порядкового номеру, вказаного у підручнику над кожною буквою, та скласти нове слово у касі букв. Через 2 хв. учитель перевіряє виконання роботи та вказує на помилки: мають бути викладені: із слова «сосна» – «насос», із слова «смола» – «масло». Учні хором, а потім вибірково читають нові слова.

III. Підсумкова частина (8 хв)

1. Вправа «Утвори нове слово».

Учитель організовує роботу за технологією «Два – чотири – усі разом», для чого на першому етапі дає усім учням однакове завдання: пригадати слово, яке сьогодні ще не називалося, але у ньому є звук [с] або [с']; викласти його у касі букв та зробити звукову модель. Учні працюють 3 хв.

Після цього вчитель пропонує їм попрацювати у парах (так, як вони сидять за партами). На цьому етапі учні читають складені один у одного слова та створюють із літер цих двох різних слів нове слово, викладаючи його у касі букв та роблячи звукову модель. Працюють учні 1,5 хв.

На наступному етапі учитель об'єднує учнів у четвірки (учні, що сидять за двома сусідніми партами, що йдуть одна за одною – утворюють четвірку) і пропонує за 1,5 хв. створити та викласти у касі букв нове слово, утворене із букв слова кожної пари учнів. По закінченню часу кожна четвірка обирає «речника», який читає остаточний варіант слова. Після того, як кожна група представить новостворене слово, учитель знову звертається по черзі до кожної групи, щоб вони пояснили, із ланцюжка яких слів утворене останнє слово.

2. Рефлексивні запитання:

Що нового ви сьогодні дізналися?

Назвіть слова, у яких чуємо звук [с].

Назвіть слова, у яких чуємо звук [с'].

Чи сподобалося вам працювати у четвірках? Чому?

Використані технології:

Частина уроку	Технологія
Вступна частина	Незакінчене речення. Робота у парах. Мозковий штурм у парах.
Основна частина	Коло ідей. Робота у малих групах. Робота у парах.
Підсумкова частина	«Два – чотири – усі разом».

УРОК НА ТЕМУ: «ЗВУКИ [Д], [Д'], БУКВА Д

Очікувані результати:

після цього уроку учні зможуть:

- вирізняти букву **д** серед інших літер алфавіту та звуки [д], [д'], серед інших звуків;
- удосконалити свої артикуляційно-слухові відчуття, уміння розрізняти тверді та м'які приголосні звуки.

Обладнання: дошка, крейда, картки-опори, каса букв; ілюстрації дивану, дерева, жолудя, заводу тощо; аудіозапис української народної пісні «Галя по садочку ходила» для хвилинки відпочинку; таблиця з оберненими складами та цілими словами; підручник «Буквар» М.С.Вашуленка.

План уроку

I. Вступна частина (7 хв.)

1. Актуалізація опорних знань (підготовка до ознайомлення з буквою).
2. Мотивація навчальної діяльності.
3. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

II. Основна частина уроку (15 хв.)

1. Ознайомлення з буквою **д**, її назвою і графічною будовою.
2. Хвилинка відпочинку.
3. Читання обернених складів, поданих на таблиці.
2. Читання складів та слів із буквою **д** у стовпчиках у підручнику. Аналіз звукових моделей у «Букварі».
- 3.

Хід роботи

I. Вступна частина (7 хв.)

1. Актуалізація опорних знань (підготовка до ознайомлення з буквою).

Учитель пропонує учням у парах (учні, які сидять за однією партою – пара) прочитати картки із вивченими буквами, складами, словами, що утворюються з їх допомогою. Окремим учням дає завдання виділити у вказаних словах приголосні та голосні звуки.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Повторіть за мною слово «дим», «дім».

Учні хором промовляють слова.

Учитель. Тепер напівголосно повторіть їх та виокремить звуки, які ми ще не вивчали, продовжуючи речення: «Я чую у цих словах звуки, які ми ще не вивчали ...».

За допомогою технології «Мікрофон», учні повторюють слова та вказують на звуки [д], [д'], повторюючи за вчителем початок речення: «Я чую у цих словах звуки, які ми ще не вивчали [д], [д'],».

Учитель. Зробіть у себе в касі букв звуковий аналіз слів «дим» та «дім» з опорою на схеми, подані на дошці.

Учні виконують звуковий аналіз, два учні роблять його на дошці.

Учитель. У якому із цих слів звук [д], а у якому – [д'].

Учні дають відповідь та пояснюють різницю у звучанні.

Учитель. Давайте ще раз вимовимо ці звуки.

Учні разом з учителем спостерігають за артикуляцією звуків [д] та [д'].

Учитель. Пригадайте слова, у звучанні яких ми чуємо звуки [д] та [д'].

Через кілька секунд учитель пропонує учням об'єднатися у пари (так, як вони сидять за партами) та продовжити «мозковий штурм» у парах: за 1,5 хв. обмінятися словами, у яких чуються звуки [д] та [д']; кілька пар презентують дібрані слова.

3. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

Учитель. Отож, сьогодні ми вивчимо звуки [д], [д'], та букву *д*, якою вони позначаються на письмі. Сподіваюся, що після цього уроку ви зможете:

- вирізняти букву *д* серед інших літер алфавіту та звуки [д], [д'], серед інших звуків;
- удосконалити свої вміння розрізняти тверді та м'які приголосні звуки. Що ви очікуєте після цього уроку?

Примітка: оскільки частина учнів не уміє читати, а частина уміє, то вчитель на цьому етапі діє у залежності від ситуації: для тих, хто уміє читати, пише власні очікувані результати, як мовленнєву опору, на дошці, а тим, хто не уміє читати, щоразу підказує початок речення.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу удосконалити вміння розрізняти тверді та м'які приголосні звуки.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу вирізняти букву *д* серед інших літер алфавіту та звуки [д], [д'], серед інших звуків.

II. Основна частина уроку (15 хв.)

1. Ознайомлення з буквою *д*, її назвою і графічною будовою.

Учитель. Той, хто з вас знає цю букву, виберіть її серед інших літер у касі букв та підніміть над собою, щоб інші учні також побачили. Цю букву називають «де». Усі знайдіть її у своїх касах літер. Викладіть слова «дим» та «дім».

Учні знаходять букву *д*, викладають із розрізної азбуки слова «дим» та «дім». Далі учитель організовує роботу за технологією «коло ідей», об'єднуючи учнів у малі групи по чотири у кожній.

Учитель. Подивіться на будову букви *д*. На що схожа ця буква? Що вона вам нагадує своєю будовою?

Учні у малих групах обговорюють питання. Через 1,5 хв. кожна група представляє лише одне асоціативне уявлення. Групи висловлюються по черзі, поки не висловлять усі свої асоціативні уявлення. Учитель під час обговорення коротко записує на дошці асоціації учнів:

Перша група. Нам нагадує буква *д* дім.

Друга група. Нам нагадує буква *д* підставку під телевізор.

Третя група. Нам нагадує буква *д* вхід у тунель.

Учитель. Послухайте, що нагадує буква *д* автору цього вірша:

Продається новий дім.
Добре буде жити в нім!
Придивіться-но, малята:
Буква Д, немовби хата!

Учитель. То що нагадує літера *с* автору вірша?

Учень. Літера *д* йому нагадує хату.

Далі учитель пропонує учням звернути увагу на малюнки, що прикріплені до дошки та знайти серед них такі, у назвах яких вимовляють звуки [д] та [д']. Серед ілюстрацій пропонується показати учням диван, дерево, жолудь, завод тощо. Повторно просить назвати окремо слова, у яких буква *д* звучить як м'який приголосний, та слова, у яких буква *д* звучить як твердий приголосний.

Учитель. Огляньте класну кімнату і назвіть предмети, в назвах яких є звуки [д] та [д'].

Учень. Дошка, двері.

Учень. Щоденник, підвіконня.

2. Хвилинка відпочинку.

Під звучання української народної пісні «Галя по садочку ходила» учні за зразком учителя виконують елементи українського народного танцю.

3. Читання обернених складів, поданих на таблиці.

Читають склади хором, повторюючи після вчителя. Вдруге читають «ланцюжком» без повтору учителем.

5. Читання складів та слів із буквою *д* у стовпчиках у підручнику. Аналіз звукових моделей у «Букварі».

Учитель пропонує учням попрацювати у парах, читаючи один одному по черзі слова та речення на другій сторінці «Букваря», де вивчається буква *д*. Через 4 хв. вчитель вибірково перевіряє навички читання цього матеріалу, особливу увагу звертаючи на дотримання інтонації окличного речення.

III. Підсумкова частина (8 хв)

1. Учитель організовує роботу в малих групах, для чого пропонує учням об'єднатися у групи по четверо осіб (учні, які сидять за двома сусідніми партами – четвірка). Усі групи отримують завдання: за 2 хв. скласти розповідь за ілюстрацією у «Букварі». Учні об'єднуються у четвірки, розглядають та обговорюють ілюстрацію; складають розповідь. Через 2 хв. вчитель пропонує групам обрати «речника», який представить виконане завдання. Під час виступу «речника» члени групи можуть йому допомагати. Умова: кожна наступна група не повинна повторювати речень, які уже презентувала попередня група. Учитель заслуховує кожну групу.

2. Рефлексивні запитання:

Що нового ви сьогодні дізналися?

Назвіть слова, у яких чуємо звук [д].

Назвіть слова, у яких чуємо звук [д'].

Використані технології:

Частина уроку	Технологія
Вступна частина	Робота у парах. Незакінчене речення. Мозковий штурм у парах.
Основна частина	Робота у малих групах. Робота у парах.
Підсумкова частина	Робота в малих групах.

УРОК НА ТЕМУ: «ЗВУК [Й], БУКВА Й

Очікувані результати:

після цього уроку учні зможуть:

- вирізняти букву **й** серед інших літер алфавіту та звук [й], серед інших звуків;
- удосконалити свої артикуляційно-слухові відчуття, уміння робити звуковий аналіз слова;
- розказати напам'ять скоромовку.

Обладнання: дошка, крейда, картки-опори «Я вважаю, що ... Тому що ... Відрізняється вона тим, що ... Вона схожа на ...», «Я погоджуюсь, але, на мій погляд, ...»; каса букв; мікрофон; аудіозапис пісні «Море» у виконанні Ю.Антонова для хвилинки відпочинку; таблиця з оберненими складами та цілими словами; роздатковий матеріал із текстом скоромовки для проведення вправи «Навчаючи – учуся»; підручник «Буквар» М.С.Вашуленка.

План уроку

I. Вступна частина уроку (7 хв.).

1. Актуалізація опорних знань (підготовка до ознайомлення з буквою).
2. Мотивація навчальної діяльності.
3. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

II. Основна частина уроку (15 хв.)

1. Ознайомлення з буквою **й**, її назвою і графічною будовою.
2. Читання обернених складів, поданих на таблиці.
3. Читання складів та слів із буквою **й** у стовпчиках у підручнику.
4. Хвилинка відпочинку.
5. Виконання логічної вправи за підручником «Знайди зайві кольори».
6. Читання скоромовки про зайчиків Ой та Ай.

III. Підсумкова частина (8 хв)

1. Робота з текстом «Казковий світ».
2. Рефлексивні запитання.

Хід роботи

I. Вступна частина (7 хв.)

1. Актуалізація опорних знань (підготовка до ознайомлення з буквою).

Спершу учитель пропонує учням відгадати загадку:

Гарно в зошиті Марійки,
Бо все креслить під ... (лінійку).

Учитель. Зробіть у парах звуковий аналіз слова-відгадки з опорою на схеми, подані на дошці.

Учні у парах виконують завдання. Один учень працює біля дошки.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Назвіть п'ятий по рахунку звук у слові «лінійка».

Учні хором промовляють звук [й].

Учитель. Зверніть увагу на те, як утворюється цей звук: повітря проходить крізь щілинку між язиком і піднебінням. Пригадайте звуки, які ми вже вивчили, і вони творилися подібним способом.

Учень. Це звуки [н'], [л'], [т'].

Учитель. Які ці звуки?

Учень. Вони – м'які приголосні звуки.

Учитель. Назвіть слово, у якому один із згадуваних звуків був би твердим, а у другому – м'яким.

Учень. Кінь, кинув.

3. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

Учитель. Сьогодні ми вивчимо єдиний у нашій мові приголосний звук, який завжди м'який – звук [й], та букву **й**, якою він позначається на письмі. На звуковій моделі звук [й] позначатиметься тільки двома рисками. Сподіваюся, що після цього уроку ви зможете:

- вирізняти букву **й** серед інших літер алфавіту та звуку [й] серед інших звуків;
- розказувати напам'ять скоромовку;
- удосконалити свої уміння робити звуковий аналіз слова.

Учитель. Що ви очікуєте після цього уроку?

Примітка: оскільки частина учнів не уміє читати, а частина уміє, то вчитель на цьому етапі діє у залежності від ситуації: для тих, хто уміє читати, пише власні очікувані результати, як мовленнєву опору, на дошці, а тим, хто не уміє читати, щоразу підказує початок речення.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу удосконалити вміння робити звуковий аналіз слів.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу вирізняти букву **й** серед інших літер алфавіту та звуки [й] серед інших звуків.

II. Основна частина уроку (15 хв.)

1. Ознайомлення з буквою **й**, її назвою і графічною будовою.

Учитель пропонує учням з допомогою мікрофона, передаючи його один одному по колу, продовжити речення: «Я знаю слово із звуком [й] – ...».

Учень. Я знаю слово із звуком [й] – чайник.

Учень. Я знаю слово із звуком [й] – сніжний.

Учитель. Зробіть у себе в касі букв звуковий аналіз слів «рій» та «гай» з опорою на схеми, подані на дошці.

Учні виконують звуковий аналіз, два учні роблять його на дошці.

Учитель. Хто пояснить значення слів «рій» та «гай»?

Учень. Рій – це коли багато-багато бджіл.

Учень. Гай – це такий ліс.

Учитель. Той, хто з вас знає цю букву, виберіть її серед інших літер у касі букв та підніміть над собою, щоб інші учні також побачили. Цю букву називають «ій». Усі знайдіть її у своїх касах літер. Викладіть слова «рій» та «гай».

Учні знаходять букву **й**, викладають із розрізної азбуки слова «рій» та «гай».

Учитель. Подивіться на будову букви **й**. На яку букву вона найбільше схожа? Чим відрізняється? На що схожа верхня деталь букви **й**? Відповідаючи, користуйтеся незакінченими реченнями.

Примітка: учні, які уміють добре читати, самостійно керуються карткою-опорою методу «Прес», а тим, хто ще не знає усіх літер, учитель говорить початок речення.

Учень. Я вважаю, що буква **й** найбільша схожа на літеру **и**. Тому що вона так само складається із двох прямих ліній, з'єднаних між собою похилою лінією. Відрізняється вона тим, що у букви **й** зверху є ще одна деталь. Вона схожа на перевернуту букву **с**.

Учень. Я погоджуюсь, але, на мій погляд, верхня деталь букви **й** схожа на місяць.

Учень. Я погоджуюсь, але, на мій погляд, верхня деталь букви й схожа на телефонну трубку.

Далі учитель організовує роботу за технологією «коло ідей», об'єднуючи учнів у малі групи по чотири у кожній. Учні у малих групах придумують версії: звідки у букви **й** взялася верхня деталь? Через 1,5 хв. кожна група представляє лише одну версію. Групи висловлюються по черзі, поки не висловлять усі свої версії. Учитель під час обговорення коротко записує на дошці версії учнів.

2. Читання обернених складів, поданих на таблиці.

Читають склади хором, повторюючи після вчителя. Вдруге читають «ланцюжком» без повтору учителем.

3. Читання складів та слів із буквою й у стовпчиках у підручнику.

Учитель особливу увагу учнів звертає на правильне читання слів з буквосполученням **йо**, щоб надалі вони краще засвоїли правила поділу на склади: *га-йок* і т. д.

Учитель. Як ви думаєте, що може бути липовим, гречаним?

Учень. Я думаю, що це – мед.

4. Хвилинка відпочинку.

Під звучання пісні «Море» у виконанні Ю. Антонова учні за зразком учителя виконують рухи, імітуючи морські хвилі.

5. Виконання логічної вправи за підручником «Знайди зайві кольори».

Учитель. Прочитайте назви кольорів.

Учні «ланцюжком» читають назви кольорів.

Учитель. Подивіться у підручнику на ілюстрацію рослин. Як ви думаєте, який колір у переліку зайвий?

Учень. Я думаю, що зайвий колір – чорний, бо квітів чорного кольору не буває.

6. Читання скоромовки про зайчиків Ой та Ай.

Вправа проводиться за допомогою методу «Навчаючи – учуся». Спочатку учитель читає учням скоромовку, особливо підкреслюючи виразність читання. Потім дає учням 1 хв. на самостійне мовчазне читання. Через хвилину роздає учням попарно картки двох кольорів із частиною тексту скоромовки (частин – дві, по два рядка порівну; перша частина надрукована на картці рожевого кольору, а друга – жовтого).

Учитель. За 2 хв. прочитайте мовчки частину своєї скоромовки та приготуйтеся її розказувати напам'ять. Якщо хтось так швидко не вивчить своєї частини скоромовки, то можна у процесі переказу трішки підглядати.

Учні мовчки вивчають свою половину скоромовки. Далі вчитель групує учнів у пари так, щоб обидві частини скоромовки були у одній парі.

Учитель. За моїм сигналом (сплеском у долоні) починайте по черзі розповідати один одному свою частину скоромовки. Розпочинають ті, у кого картка рожевого кольору. Працюєте у кожній парі по 2 хв., розпочинаючи роботу знову і знову.

Учитель сплескує долонями і учні починають працювати. Через 2 хв. учитель зупиняє роботу.

Учитель. Підніміть руки ті, у кого були картки жовтого кольору. Хто з вас може переказати частину скоромовки, яку вам розповіли?

Опитує кількох учнів, які переказують напам'ять першу частину скоромовки.

Учитель. Підніміть руки ті, у кого були картки рожевого кольору. Хто з вас може переказати частину скоромовки, яку вам розповіли?

Опитує кількох учнів, які переказують напам'ять другу частину скоромовки.

Учитель. Хто з вас може розповісти напам'ять усю скоромовку?

Кілька учнів розповідають напам'ять усю скоромовку. Потім скоромовку промовляють хором.

III. Підсумкова частина (8 хв)

1. Робота з текстом «Казковий світ».

Учитель. Прослухайте оповідання «Казковий світ» та скажіть, про що у ньому розповідається.

Учитель читає текст. Учні відповідають, що у ньому розповідається про море.

Далі учитель дає учням завдання прочитати текст мовчки та знайти у ньому слова із буквою **й**. Учні читають текст 2 хв.

Учень. Буква **й** є у словах Надійка, й, незвичайні, зелений.

Учень. Буква **й** є у словах червоний, синій, чарівний, казковий.

Далі роботу над текстом учитель пропонує провести за допомогою методу «Читання у парах – узагальнення у парах». У парах (так, як сидять за партами) один учень іншому уголос читає по порядку речення, а потім узагальнює (коротко переказує) зміст прочитаного, починаючи словом «отже». Потім другий учень ставить першому запитання щодо цього речення, а той відповідає. Далі вони читають, на кожне речення міняючись ролями. Наприкінці учитель пропонує поставити учням запитання для усіх.

2. Рефлексивні запитання:

Про що сьогодні ви дізналися вперше?

Який вид роботи сьогодні вам найбільше сподобався?

Назвіть слова, у яких чуємо звук [й].

Використані технології:

Частина уроку	Технологія
Вступна частина	Робота у парах. Незакінчене речення.
Основна частина	«Мікрофон». Незакінчене речення. Метод «Прес». Коло ідей. «Навчаючи – учуся».
Підсумкова частина	«Читання у парах – узагальнення у парах».

ЧАСТИНА 6

ПЛАНИ-КОНСПЕКТІВ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В 2 КЛАСІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

УРОК НА ТЕМУ: «ВІРШ ЛІНИ КОСТЕНКО «ПЕРЕКИНУТА ШПАКІВНЯ». КАЗКА ІВАНА СЕНЧЕНКА «ЖАЛЬ, ТА НЕ ДУЖЕ, ПЛАКАЛА Б, ТА НЕ ХОЧЕТЬСЯ»

Очікувані результати:

після цього уроку учні зможуть:

- висловлювати свої критичні думки, користуючись мовленнєвими опорами;
- зрозуміти, що ми повинні ретельно обдумувати свої дії щодо диких тварин;
- удосконалити свої вміння працювати у парах та групах.

Обладнання: дошка, крейда, мікрофон; імпровізований телевізор; плакати із написами «так», «ні», «не знаю»; швидка сучасна мелодія для хвилинки відпочинку; маска синички; у передній частині класної кімнати – стіл для учнів-„законодавців”, стіл для секретаря і стіл чи кафедра (трибуна, зовнішня коробка телевізора без екрану) для доповідачів; окремі таблички із назвами посад: «законодавець», «секретар», «критик», «адвокат», «відповідальний за часовий регламент»; сигнальний дзвіночок; підручник «Читанка » для 2 класу (частина I) О.Я.Савченко; мовленнєві опори:

Критик

Я – критик...

Я критикую... тому, що...

Вважаю, що так чинити не можна, адже..

Він повівся неправильно, бо...

Я осуджую його за...

Так робити соромно через те, що...

Адвокат

Я – адвокат...

Я захищаю... тому, що...

Вважаю, що він просто помилився, адже...

Він повівся неправильно через те, що...
Зрозумійте його, бо...
Його можна пробачити, бо...

Головуючий

Шановні присутні! Розпочинаємо громадські слухання.

Тема сьогоднішнього слухання: казка Івана Сенченка «Жаль, та не дуже, плакала б, та не хочеться». Завдання – дати відповідь на запитання: «Чи зрозумів хлопчик Юрчик пташине бажання?».

До виступу запрошується доповідач групи .... Час виступу – 1 хв.

Законодавці вислухали обидві сторони та тепер порадяться з приводу оголошення висновку.

Ми порадилися та прийшли до висновку про те, що найбільше погоджуємося із думкою...

Отож, ...

На цьому громадські слухання закрито. Дякуємо за співпрацю.

Зразок написання листа

Шановний ...!

Пише тобі ...

Хочу звернутися до тебе з проханням: ...

Отож, я сподіваюся на те, що ...

З повагою – ...

Зміст уроку

1. Читання вірша Л.Костенко «Перекинута шпаківня».
2. Читання казки І.Сенченка «Жаль, та не дуже, плакала б, та не хочеться».
3. Аналітична та творча робота за змістом творів.

Хід роботи

I. Вступна частина (10-12 хв.)

1. Актуалізація опорних знань.

Учитель. У оповіданні Василя Чухліба «Повінь», яке ми вивчали попереднього уроку, розповідається про допомогу звірям. Користуючись мікрофоном, продовжуючи речення,

написане на дошці, розкажіть як ми можемо допомогти птахам?

Учень. Ми можемо взимку виставити птахам годівнички та насипати туди їсти.

Учень. Ми можемо підбирати поранених птахів та лікувати їх.

Учень. Ми можемо не руйнувати їх гнізда.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Чи можете ви пригадати випадки, коли допомога птахам, навпаки, шкодила?

Учень. Я хотів нагодувати синичок салом, але не знав що їм не можна солоного сала. Мабуть, вони потім захворіли.

Учень. Я хотів покласти назад у гніздо ластів'ят, які повипадали, але зачепив та зруйнував усе гніздо.

3. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

Учитель. Дякую за зізнання. Дійсно, інколи ми плануємо зробити щось добре, та не завжди так виходить. Сьогодні ми прочитаємо твори якраз про таку «допомогу»: вірш Ліни Костенко «Перекинута шпаківня» та казку Івана Сенченка «Жаль, та не дуже, плакала б, та не хочеться». Сподіваюсь на те, що після цього уроку ви зможете:

- висловлювати свої критичні думки, користуючись мовленнєвими опорами;
- зрозуміти, що ми повинні ретельно обдумувати свої дії щодо диких тварин;
- удосконалити свої уміння працювати у парах та групах.

Що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

Примітка: очікування учителя записані на дошці.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу висловлювати свої критичні думки, користуючись мовленнєвими опорами.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу удосконалити свої уміння працювати у парах та групах.

II. Основна частина уроку (15-25 хв.)

1. Читання вчителем вірша Л.Костенко «Перекинута шпаківня».

Учитель. Зараз я прочитаю вірша, а ви скажете, чому він так названий.

Після учительського читання учні пояснюють назву твору.

Учитель. Як би ви назвали цей вірш?

Учень. Плач шпака.

Учень. Пташине нещастя.

2. Мовчазне читання.

Учитель пропонує учням мовчки прочитати вірша, записуючи на спеціально відведеній частині дошки із заголовком «Дошка запитань» незрозумілі слова, що зустрінуться у тексті. Учні мовчки читають вірш, по черзі підходячи до дошки, щоб зробити необхідні записи. Через 2 хв. учитель пояснює значення записаних на дошці слів.

3. «Ехо» – вправа для удосконалення навички виразного читання.

Учитель виразно читає цілі рядки та окремі словосполучення вірша, а учні повторюють за ним, точно відтворюючи інтонацію мовленого.

4. «Ланцюжкове» читання вірша.

Учитель викликає до дошки чотирьох учнів (відповідно до кількості строф у вірші) та дає їм завдання підготуватися до виразного читання «ланцюжком» з мікрофоном з екрану імпрізованого телевізора. Кожен декламатор перед виступом оголошує себе (прізвище, ім'я, по батькові, місце та клас навчання). Після загального виступу учні, які сидять за партами, ставлять «декламаторам» запитання, що подаються у підручнику за замістом вірша. «Декламатори» відповідають.

5. Подальший аналіз змісту вірша здійснюється за допомогою вправ «Берег – річечка» («Карусель») та «Займи позицію». Учитель (за наявності двох рядів парт) зовнішні, тобто крайні, ряди учнів обох рядів парт називає «берегами», які у процесі подальшої роботи залишатимуться на місці. Внутрішні ряди учнів обох рядів парт учитель називає «річечкою». У процесі вправи вони за командою вчителя будуть рухатися по колу, пересідаючи на одне місце уперед за часовою стрілкою. «Береги» думають 1 хв. про те, як продовжити написане на дошці незакінчене речення: «Діти, які встановили шпаківню – допомогли птахам, адже...». «Річечки» так само думають 1 хв. про те, як продовжити написане на дошці незакінчене речення: «Діти, які встановили шпаківню – зашкодили птахам, бо...». Учитель подає сигнал (плескіт у долоні; звук дзвіночка тощо) і учні починають попарно по черзі вислуховувати доведення

кожного. Через півхвилини вчитель ще раз подає сигнал і тоді учні-«річечки» пересідають на одне місце уперед за часовою стрілкою. Висловлення думок продовжується. Вправа виконується 4 хв.

Учитель. У процесі обговорення ви відстоювали позицію, яку вам запропонували. Тепер подумайте і станьте у класі біля одного із плакатів («так», «ні», «не знаю»), який відповідає вашій позиції.

Учні стають біля одного з плакатів.

Учитель. У колі однокласників, які обрали таку ж позицію, як і ви, обговоріть та визначте «речника» вашої групи, який висловить ваші аргументи. Уважно вислухайте позиції та аргументи інших.

Учні обґрунтовують свої позиції у кожній групі та висловлюють їх.

Учитель. Можливо, після обговорення хтось змінив свою думку? Тоді перейдіть до іншого плаката і поясніть свій новий вибір.

Учні або залишаються на своїх позиціях, або переходять до іншої та пояснюють свій новий вибір.

6. Хвилинка відпочинку.

Під звучання швидкої сучасної музики, повторюючи рухи вчителя, чи виконуючи свої довільні, учні імітують політ пташки.

7. Підготовка до сприймання казки Івана Сенченка «Жаль, та не дуже, плакала б, та не хочеться» та читання казки учителем.

Учитель. Подивіться на ілюстрацію на стор. 103 підручника. Як ви вважаєте, про що йтиме мова у цій казці?

Учень. Я думаю, що у цій казці мова йтиме про синичку, раз вона намальована у підручнику.

Учитель. Так, адже, нагадую, казка про синичку – це другий твір нашого уроку: «Жаль, та не дуже, плакала б, та не хочеться», написана Іваном Сенченком. Прослухайте казку та назвіть її головних персонажів.

Учні слухають читання казки вчителем та називають її головних персонажів – Синичку та хлопчика Юрчика.

8. Мовчазне читання відбувається так само, як при читанні вірша «Перекинута шпаківня»: учитель пропонує учням мовчки прочитати казку, записуючи на спеціально відведеній частині дошки із заголовком «Дошка запитань» незрозумілі слова, що

зустрінуться у тексті. Учні мовчки читають, по черзі підходячи до дошки, щоб зробити необхідні записи. Через 5 хв. учитель пояснює значення записаних на дошці слів.

9. «Розігрування сценки».

Учитель пропонує учням зробити «ланцюжковий» стислий переказ казки по кілька речень. Після переказу розподіляє ролі між трьома учнями, які переказували найближче до тексту: автор твору, пташка Синичка та хлопчик Юрчик. «Актори» виходять до дошки, «Синичка» одягає відповідну маску. Решта учнів оголошується глядачами, які отримують завдання: після розігрування сценки поставити акторам запитання за змістом твору власні та ті, що подаються у підручнику, продовжуючи речення, записане на дошці: «Скажіть, будь ласка, ...».

Учні розігрують сценку. Після розігрування відповідають на запитання однокласників:

Учень. Скажіть, будь ласка, як піклувався Юрчик про Синичку?

Учень. Скажіть, будь ласка, а куди рвалася пташка?

Учень. Скажіть, будь ласка, чи зрозумів Юрчик пташине бажання?

III. Підсумкова частина (5-15хв)

Варіант I. Якщо дозволяє час, то підсумок проводиться у вигляді «Громадських слухань».

Учитель. Я пропоную вам проаналізувати ситуацію, подану у казці за допомогою вправи «Громадські слухання».

Далі учитель обирає два секретарі та відповідального за дотримання часового регламенту, об'єднує учнів у три групи із приблизно однаковою кількістю учнів у кожній із них; пояснює їх ролі, пропонує прикріпити до одягу відповідні біджикі та зайняти у класі відповідні місця.

Учитель. «Законодавці», будуть оголошувати виступи доповідачів і приймати рішення. Один із законодавців обирається головою. Він відкриває слухання, повідомить завдання громадських слухань, записане на дошці та порядок виступів, їх регламент (не більше 1 хв.).

Примітка: за бажанням учнів „головуючого” може у певних випадках замінити „журналіст”, який у формі інтерв'ю надаватиме слово доповідачам.

Учитель. Групи з особливим інтересами – „критики”, „адвокати” будуть висловлювати свої позиції, користуючись мовленнєвими опорами. Оголошений доповідач викладатиме свою позицію протягом 1 хв. і відповідатиме на запитання присутніх. Члени групи можуть допомагати доповідачу. Два „секретарі” записуватимуть пропозиції, рішення груп. Відповідальний за часовий регламент стежитиме за дотриманням часових параметрів виступів.

Учні займають відповідні місця, прикріплюють бейджики із написами ролей.

Головуючий. Шановні присутні! Розпочинаємо громадські слухання. Тема сьогоднішнього слухання: казка Івана Сенченка «Жаль, та не дуже, плакала б, та не хочеться». Завдання: дати відповідь на запитання: «Чи зрозумів хлопчик Юрчик пташине бажання?»

Учні у групах готуються відповісти на запитання.

Головуючий. До виступу запрошується доповідач групи критиків. Час виступу – 1 хв.

«Критик». Я – критик. Критикую Юрчика тому, що хоча він і відпустив пташку на волю, усе одно не міг її зрозуміти, про що свідчать слова: «Але ж глянь! Як тут у клітці гарно, як все виблискує». Я осуджую його за байдужість до чужого життя.

Відповідальний за регламентом стежить за годинником. Секретар записує думку «критика».

Головуючий. До виступу запрошується доповідач групи адвокатів. Час виступу – 1 хв.

«Адвокат». Я – адвокат. Я захищаю Юрчика тому, що якби він зовсім не зрозумів пташки, то не випустив би її. Зрозумійте його, бо йому дуже подобалася Синичка. Його можна пробачити, бо він хотів, щоб їй було добре.

Відповідальний за регламентом стежить за годинником. Секретар записує думку «адвоката».

За таким порядком заслуховується по кілька представників від кожної групи. Учитель на певному етапі дає знак головуючому підвести підсумки.

Головуючий. Законодавці вислухали обидві сторони та тепер порадяться з приводу оголошення висновку.

Законодавці хвилину обговорюють прослухані позиції.

Головуючий. Ми порадилися та пришли до висновку про те, що найбільше погоджуємося із думкою критиків: хоча Юрчик і відпустив пташку на волю, усе одно не міг її зрозуміти про свідчать слова: «Але ж глянь! Як тут у клітці гарно, як все виблискує». Отож, осуджуємо його за байдужість до чужого життя. На цьому громадські слухання закрито. Дякуємо за співпрацю.

Учні займають свої місця.

Варіант II. Якщо часу залишилося небагато, то підсумок проводиться у вигляді «Переконуючого листа хлопчику Юрчику».

Для цього необхідно наперед на зворотному боці дошки накреслити таблицю:

Переконуючий лист хлопчику Юрчику

Роль (хто пише?)	Отримувач (хто отримує?)	Формат (у якій формі?)	Тема (про що це?)
Синичка	Юрчик	Лист	Не саджай мене у клітку

Учитель пропонує учням попрацювати у парах так, як вони сидять за партами та скласти листа за зразком, що подається на кожну парту.

Учні працюють у парах 2 хв., записуючи листа на окремому аркуші паперу. Через дві хвилини учитель просить кілька пар презентувати свої листи. Решті учнів учитель пропонує переписати ці листи вдома у зошит з читання.

Рефлексивна частина:

Яка вправа вам найбільше сподобалася? Чим саме?

Які висновки ви для себе зробили?

Використані технології:

Частина уроку	Технологія
Вступна частина	«Незакінчене речення». «Мікрофон».
Основна частина	«Дошка запитань». «Карусель» («Берег – річечка») «Займи позицію». «Дошка запитань». «Незакінчене речення».

	«Розігрування сценки».
Підсумкова частина	«Незакінчене речення». Варіант І. «Громадські слухання». Варіант ІІ. «Переконуючий лист хлопчику Юрчику».

УРОК НА ТЕМУ: «ОПОВІДАННЯ ТАМАРИ КОЛОМІЄЦЬ «ХЛІБ». ВІРШ ПАВЛА ТИЧИНИ «ДЕ НЕ ГЛЯНЬ – КОЛОСКИ». ЗАГАДКА»

Очікувані результати:

після цього уроку учні зможуть:

- удосконалити вміння визначати пряме та переносне значення висловів, поданих у творах;
- пояснити, чому хліб називають золотим;
- удосконалити навички роботи у парах.

Обладнання: дошка, крейда; картки-опори; аудіозапис пісні «Києве мій» у виконанні Павла Зіброва та будь-якої української народної пісні для хвилинки відпочинку; мікрофон; імпровізований телевізор; підручник «Читанка » для 2 класу (частина I) О.Я.Савченко.

План уроку

I. Вступна частина (10 хв.)

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Актуалізація опорних знань.
3. Мотивація навчальної діяльності.
4. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

II. Основна частина уроку (20 хв.)

1. Читання твору вчителем.
2. Мовчазне читання.
3. Хвилинка відпочинку.
4. Читання вірша Павла Тичини «Де не глянь – колоски».
5. Вправа «Ехо» для розвитку виразності читання.
6. Декламоване читання вірша у парах.
- 7.

III. Підсумкова частина (10 хв)

1. Робота в малих групах.
2. Рефлексивні запитання:
3. Оцінювання учнів.
4. Домашнє завдання.

Хід роботи

I. Вступна частина (10 хв.)

1. Урок починається з перевірки домашнього завдання у вигляді виразного читання з елементами драматизації (за вибором учнів) твору «Древній Київ»: учитель викликає до дошки чотирьох довільнообраних учнів, які під звучання пісні «Києве мій» «ланцюжком» читають із підручника оповідання Н.Забіли, намагаючись ритм читання співвідносити із ритмом мелодії.

2. Актуалізація опорних знань.

Учитель читає із підручника загадку про хліб, учні – відгадують. Потім учитель пропонує учням прочитати її мовчки на стор. 58 підручника та просить звернути увагу на особливості друку тесту загадки. Учні пояснюють, що перші літери кожного рядка загадки по вертикалі складають відгадку – слово «хліб».

Продовжується актуалізація знань за допомогою «мозкового штурму» у парах. Учитель звертається до усього класу із завданням: дібрати індивідуально та записати на окремому аркуші влучні прикметники до слова «хліб». Через хвилину об'єднує учнів у пари (у такий спосіб, як вони сидять за партами), пропонуючи також за хвилину один з одним обмінятися прикметниками та доповнити свої записи.

Учитель. По черзі зачитайте дібрані влучні прикметники, а я запишу їх на дошці до слова «хліб» (*запитує кілька пар*).

Учні. Пахучий хліб. Смачний хліб.

Учні. Цінний хліб. Золотий хліб.

Учні. Добрий хліб. Свіжий хліб.

3. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель підкреслює на дошці прикметник «золотий».

Учитель. У якому значенні (прямому чи переносному) вжитий прикметник «золотий» по відношенню до слова «хліб»?

Учень. У переносному, тому що хліб не може бути виготовлений із золота.

Учитель. Як ви думаєте, чому хліб називають золотим?

Учитель пропонує учням висловитися за допомогою незакінченого речення: «Я думаю, що хліб називають золотим тому, що ...» (*незакінчене речення записане на дошці*) та

вислуховує усіх бажаючих учнів. Щоб не витратити час, учитель записує аргументи учнів на дошці під заголовком «Чому хліб називають золотим?».

Учень. Я думаю, що хліб називають золотим тому, що його шкоринка виблискує на сонці, як золота.

Учень. Я думаю, що хліб називають золотим тому, що він випечений із пшеничного зерна, яке також називають золотим.

Учень. Я думаю, що хліб називають золотим тому, що його цінують більше золота.

4. Повідомлення теми та очікуваних результатів.

Учитель. Сьогодні ми прочитаємо з вами оповідання Тамари Коломієць «Хліб» та дізнаємося, чому ще хліб називають золотим. Сподіваюся, що після цього уроку ви зможете:

- удосконалити вміння визначати пряме та переносне значення висловів, поданих у творах;
- пояснити, чому хліб називають золотим;
- удосконалити навички роботи у парах.

Що ви очікуєте після цього уроку?

Примітка: очікувані результати – написані на дошці.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу удосконалити вміння визначати пряме та переносне значення висловів, поданих у творах.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу пояснити, чому хліб називають золотим.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу удосконалити навички роботи у парах.

II. Основна частина уроку (20 хв.)

1. Читання твору вчителем.

Учитель. Прослухайте оповідання та скажіть, чому ж іще хліб називають золотим.

Після читання оповідання учитель вислуховує та записує на дошці до загального переліку варіанти відповідей учнів.

Учень. Хліб називають золотим тому, що його шкоринка золота від вогню.

Учень. Хліб називають золотим тому, що золоті колосочки гріло золоте сонячне проміння.

Учень. Хліб називають золотим тому, що його готували золоті руки людини.

2. Мовчазне читання відбувається за допомогою методу «Читання у парах → узагальнення у парах». Пари утворюються відповідно до того, як учні сидять за партами. Перед читанням учитель дає їм таку інструкцію: один учень іншому уголос читає перший абзац тексту (їх у цьому тексті – чотири), а потім своєму сусідові за партою коротко переказує зміст прочитаного, починаючи речення словами: «У цьому абзаці йдеться про те, що ...» (*примітка*: незакінчене речення має бути написане на дошці). Потім другий учень ставить першому запитання щодо цього фрагменту, а той відповідає. Перша пара для зразку читає уголос. Далі вони читають самостійно, напівголосно, міняючись ролями на кожен абзац. Учитель контролює та коректує порядок роботи. Через 5 хвилин учитель пропонує поставити учням запитання для усіх.

Учень. На чому гойдалося золоте колосся?

Учень. Чим вмивалося золоте колосся?

Учень. Що промовляв хліб на столі?

Решта учнів класу відповідає.

Примітка: можна таке читання зробити «ланцюжком» для усіх учнів класу, а не у парах.

8. Хвилинка відпочинку.

Учні під звучання української народної пісні повторюють рухи вчителя, імітуючи процес замішування тіста для хліба.

9. Читання вірша Павла Тичини «Де не глянь – колоски».

Учитель. Я вам прочитаю вірша Павла Тичини «Де не глянь – колоски», а ви закрийте очі і, поки я буду читати, уявіть картини природи, описані у вірші.

Учні слухають вірш під звучання тієї ж народної мелодії, яка була під час хвилинки відпочинку. Далі учитель пропонує учням за допомогою мікрофона розповісти про картини природи, які вони собі уявили під час слухання вірша, продовжуючи речення, записане на дошці: «Під час читання вірша я уявляв собі...»

Учень. Під час читання вірша я уявляв собі, що лечу на літаку та бачу внизу величезну Україну.

Учень. Під час читання вірша я уявляв собі, що біжу по пшеничному полю.

Учень. Під час читання вірша я уявляв собі, що за лісом починається пшеничне поле.

10. Вправа «Ехо» для розвитку виразності читання.

Учитель виразно читає окремі рядки та словосполучення вірша, а учні повторюють за ним, з точністю відтворюючи інтонацію.

11. Декламоване читання вірша у парах.

Учитель об'єднує учнів у пари. На першому етапі учні напівголосно читають по одній строфі вірша один одному. Через півтори хвилини вчитель викликає дві пари учнів до дошки, які з екрана імпровізованого телевізора попарно декламують вірш.

III. Підсумкова частина (10 хв)

1. Підсумок проводиться у вигляді роботи в малих групах.

Учитель об'єднує учнів у групи по 4 особи способом об'єднання лічилкою «Пори року», або ж сусідні парти по чотири учні. Кожна група отримує своє завдання на картці:

Перша – вивчити загадку про хліб, уміщену у підручнику; підготувати декламатора для її читання та «суфлера», який у разі необхідності буде підказувати із підручника.

Друга – скласти загадку про хліб, використовуючи записані на дошці словосполучення.

Третя – скласти план до оповідання Т.Коломієць «Хліб».

Четверта – готує «ланцюжковий» переказ оповідання Т.Коломієць «Хліб».

Учитель переконується у тому, що усі учні зрозуміли поставлене завдання та дає час для його виконання. Через 5 хв. групи презентують виконанні завдання. Учитель їх вислуховує, пропонуючи іншим групам висловити свої враження про роботу однокласників.

2. Рефлексивні запитання:

Що нового ви сьогодні дізналися?

Який твір вам більше сподобався? Чому?

Чому ж хліб називають золотим?

3. Оцінювання учнів.

4. Домашнє завдання.

Використані технології:

Частина уроку	Технологія
Вступна частина	Читання твору з елементами драматизації. Мозковий штурм у парах. Незакінчене речення.
Основна частина	«Читання у парах → узагальнення у парах». Незакінчене речення. Декламоване читання вірша у парах.
Підсумкова частина	Робота в малих групах.

УРОК НА ТЕМУ: «КАЗКА ОЛЕНИ ДЕМЧЕНКО «КАЛИНКА»

Очікувані результати:

після цього уроку учні зможуть:

- збагатити своє мовлення образними словосполученнями, поданими у тексті;
- пояснити походження назви куща «калина»;
- пояснювати значення нових слів, поданих у тексті.

Обладнання: дошка, крейда, картки-опори; мікрофон; аудіозапис будь-якої жвавої української народної мелодії для проведення хвилинки відпочинку; картки з домашнім завданням для використання методу «Я досліджую»; підручник «Читанка » для 2 (частина I) класу О.Я.Савченко.

План уроку

I. Вступна частина (10 хв.)

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Актуалізація опорних знань.
3. Мотивація навчальної діяльності.
4. Повідомлення теми уроку та очікуваних результатів.

II. Основна частина уроку (20 хв.)

1. Підготовка до сприймання твору.
2. Читання казки вчителем.
3. Мовчазне читання.
4. Хвилинка відпочинку.
5. Творча робота за змістом казки.

III. Підсумкова частина (10хв.)

1. Підсумок– («Коло ідей»).
2. Рефлексія.:
3. Оцінювання.
4. Домашнє завдання – метод «Я досліджую».

Хід роботи

I. Вступна частина (10 хв.)

1. Перевірка домашнього завдання.

Чотири довільнообраних учні по черзі читають частину оповідання Т.Коломієць «Хліб», решта ставить їм запитання.

2. Актуалізація опорних знань.

З метою актуалізації опорних знань учитель пропонує учням доповнити вислови, записані на дошці: «Без верби та ... нема України», «Дівчина гарна, немов ...», «Чому в лузі ... гнешся?». Учні дописують слово «калина».

3. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Чи знаєте ви, чому калина має таку назву? Висловіть своє припущення з допомогою мікрофона, продовжуючи речення, записане на дошці: «Я думаю, що кущ калини так називається тому, що ...».

Учень. Я думаю, що кущ калини так називається тому, що його посадив народ, який мав таку саму назву.

Учень. Я думаю, що кущ калини так називається тому, що так називалося село у якому вперше побачили кущ.

4. Повідомлення теми уроку та очікуваних результатів.

Учитель. Сьогодні ми з вами дізнаємося, чому на думку письменниці Галини Демченко, кущ калини має таку назву. Сподіваюсь на те, що після цього уроку ви зможете:

- збагатити своє мовлення образними словосполученнями, поданими у тексті;
- пояснити походження назви куща «калина»;
- пояснити значення нових слів, поданих у тексті.

Що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

Примітка: очікування учителя записані на дошці.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу збагатити своє мовлення образними словосполученнями, поданими у тексті.

Учень. Я очікую, що після цього уроку зможу пояснити походження назви куща «калина».

II. Основна частина уроку (20 хв.)

1. Підготовка до сприймання твору.

Перед читанням твору вчитель використовує метод «Припущення на основі запропонованих слів». Для цього пропонує учням придумати коротку казку, у якій би згадувалися чи були героями такі істоти та речі: дівчинка Калинка; тонюсіньке стебельце; подорожній; зернятко, як маленьке серце. Далі об'єднує учнів у групи (спосіб поділу залежить від кількості учнів у класі) і вони складають свої історії. Через 4 хв. учитель керує закінченням роботи та пропонує кожній групі обрати

представника для презентації своєї версії. Учні-представники груп зачитують свої історії.

Учень. Якось ішла дівчинка Калинка по дорозі. Дивиться, а біля дороги лежить тонюсіньке стебельце куща калини. Вона його почала садити. Поруч проходив подорожній та й каже: «Для чого тобі, дівчинко, це стебельце? Воно скоро зів'яне. Покинь його». «Не можу, – відповідає Калинка, – бо у цього куща таке ж ім'я, як у мене». Дівчинка зіграла його руками і незабаром виріс великий гарний кущ калини.

2. Читання казки вчителем.

Учитель. Дякую за казку. Тепер прослухайте казку Галини Демченко «Калина» та скажіть: казка, яка учнівська група склала казку, найбільш схожу на цю, що зараз прочитаю?

Після читання учні висловлюють свої думки з приводу схожості казок, складених ними, з казкою, що подається у підручнику.

3. Мовчазне читання.

Учитель пропонує учням мовчки прочитати казку, записуючи на спеціально відведеній частині дошки із заголовком «Таємничі слова» незрозумілі слова, що зустрінуться у тексті. Учні мовчки читають казку, по черзі підходячи до дошки, щоб зробити необхідні записи. Через 7 хв. учитель пояснює значення записаних на дошці слів.

4. Хвилинка відпочинку.

Учні, повторюючи за вчителем, виконують елементи українського народного танцю.

5. Творча робота за змістом казки.

Творча робота організовується за допомогою методу «Робота у групах». Учитель об'єднує учнів у чотири групи (відповідно до чотирьох частин тексту) та розподіляє між групами частини тексту. Далі пояснює, що у кожній групі визначений ним керівник ще раз прочитає закріплений за групою фрагмент казки. Переконавшись, що учні готові до роботи, учитель роздає групам завдання:

Першій групі – до кожного речення цього фрагменту казки поставити запитання.

Другій групі – підготувати пантоміму за змістом фрагменту.

Третій групі – скласти малюнковий план подій фрагменту казки.

Четвертій групі – продовжити казку далі.

Через 7 хв. представники груп презентують виконане завдання. Учні інших груп після їх відповіді ставлять питання, що подаються у підручнику після казки.

III. Підсумкова частина (10хв).

1. Підсумок проводиться у вигляді обговорень парних проектів («Коло ідей»). На цьому етапі вчитель об'єднує учнів у пари, пропонує обговорити та представити через 2 хв. проект за темою «Калина»: планування будь-якої діяльності (художньої, кулінарної, літературної), пов'язаної із калиною. Коли вчитель переконується у тому, що учням зрозуміле завдання, він оголошує початок роботи.

Через 2 хв. учні представляють свої проекти:

Учениця. Я б змогла допомогти мамі спекти пиріжки із калиновими ягодами.

Учень. Я б зміг виліпити кетяги калини із пластиліну.

Учень. Я б зміг скласти іншу казку про калину.

2. Рефлексія.:

Що вам найбільше запам'яталося сьогодні на уроці?

Чи були на уроці моменти, коли вам було важко працювати.

Чому?

Значення яких нових слів ви сьогодні запам'ятали?

3. Оцінювання.

4. Домашнє завдання – метод «Я досліджую». Учні отримують від учителя картки, які заповнюють вдома:

«Я досліджую»

Питання	Що кажуть друзі?	Що кажуть по телевізору?	Що кажуть батьки?
Чому калину так назвали?			

Використані технології:

Частина уроку	Технологія
Вступна частина	Мікрофон. Незакінчене речення.
Основна частина	Припущення на основі запропонованих слів. «Таємничі слова». Робота в малих групах.
Підсумкова частина	Метод проектів («Коло ідей») «Я досліджую»

ЧАСТИНА 7

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

(розроблено за змістом підручника М. Вашуленка «Буквар»,
2001)

1 клас

№	Розділ. Тема уроку. Сторінка у підручнику	Навчальний матеріал. Питання уроку	Рекомендовані технології	Примітки
1	<i>Леся Українка «Вишеньки»</i> . С. 138-139.	Проаналізувати вірші Лесі Українки та визначити невідомі слова.	<u>«Дошка запитань».</u>	
		Складання нових слів із складів слів «стежечки», «стрічечки».	<u>«Мозковий штурм у парах».</u> Обговорення: «Як ви себе почували у процесі роботи? Чому?»	
		Інсценівка вірша «Вишеньки» (читання вірша та декламування у парах).	<u>«Драматизація вірша у парах».</u>	Обговорення : «Чому вишеньки не доспіли б на нижньому гіллі?».

		Творча робота над віршем: складання листа-вибачення вишенькам.	<u>«Переконуючий лист».</u>	
2	Українська народна казка. «Про двох цапків». С. 144-141.	Читання казки у парах. Запитання: «Чому так називається казка?»	<u>«Читання у парах → узагальнення у парах».</u>	
		Розігрування фрагментів казки, обраних учнями.	<u>«Рольова гра у п'ятірках»</u> (автор, два цапки, дві кізоньки)	Запитання: «Які якості проявилися у героїв у вашій сценці?»
		Слухання судової справи про непоступливий цапиків.	Дискусія за методом «Прес».	Подаються опори для розвитку мовлення, розроблені за принципом технології «Незакінчене речення».
		Позиція щодо твердження «Цапики – негативні персонажі»	<u>«Займи позицію».</u>	
3	Оповідання «Перо і олівець».	Складання колективного оголошення	Робота в малих групах.	

С. 64-69.	про святкування різдвяних свят з використанням відомих щедрівок.		
	Святкування різдвяних свят у стилі програм «Весілля за 48 годин» або «Реаліті-шоу».	Ток-шоу.	Відбувається розподіл ролей: господарі, гості, спостерігачі-експерти, ведучий шоу. Наступні технології будуть складовими цієї технології.
	Пригадування відомих щедрівок та колядок.	Мозковий штурм.	Запитання: «Навіщо людям потрібні щедрівки?»
	Творча робота над оповіданням.	Робота у малих групах.	
	Продовжити речення: «Новий рік – моє улюблене свято, тому що ...»	Незакінчене речення.	

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

(розроблено за змістом підручника О.Савченко «Читанка»)

2 клас, I частина

№	Розділ. Тема уроку. Сторінка у підручнику.	Навчальний матеріал. Питання уроку	Рекомендовані технології.	Примітки.
1	<p><i>Українські народні казки.</i> «Рукавичка». С. 38-40.</p>	<p>Пригадати, як закінчилася казка та продовжити речення: «Мені дуже сподобалася казка, тому що ...»</p>	<p>Мікрофон.</p>	
		<p>Інсценівка казки.</p>	<p>Розігрування ситуацій. Обговорення: «Як ви себе почували у процесі розігрування? Чому?»</p>	
		<p><u>Творча робота над казкою.</u> <u>Продовжити казку</u> (скласти по одному реченню продовження казки, увесь час</p>	<p>«Два – чотири – усі разом». Обговорення: «Чому складена казка називається «нісенітницею?»».</p>	

		поповнюючи кількість речень по ходу роботи. У результаті, на етапі «усі разом», зачитується казка-нісенітниця).		
		<u>Творча робота над казкою.</u> Аналіз запитання до твору, поданого у підручнику («Чому так названо героїв твору?») та придумування своїх назв головним персонажам твору.	Обговорення у загальному колі.	
2	Українські народні казки. «Колосок». С. 44-47.	Розігрування фрагментів казки, обраних учнями.	Рольова гра у четвірках (автор, Півник, мишенята)	Запитання: «Які якості проявилися у героїв у вашій сценці?»

		Слухання судової справи про мишенят-ледарів.	Дискусія за методом «Прес».	Подаються опори для розвитку мовлення, розроблені за принципом технології «Незакінчене речення».
		Позиція щодо твердження «Мишки – негативні персонажі»	Займи позицію.	
3	Що таке Батьківщина? Колядки, щедрівки, вірші про зиму. С. 64-69.	Складання колективного оголошення про святкування різдвяних свят з використанням відомих щедрівок.	Робота в малих групах.	
		Святкування різдвяних свят у стилі програм «Весілля за 48 годин» або «Реаліті-шоу».	Ток-шоу.	Відбувається розподіл ролей: господарі, гості, спостерігач і-експерти, ведучий шоу. Наступні технології будуть складовими цієї

				технології.
		Пригадування відомих щедрівок та колядок.	Мозковий штурм.	Запитання: «Навіщо людям потрібні щедрівки?»
		Колективне складання щедрівок, колядок, різдвяних побажань, використовуючи опорні словосполучення.	Робота у малих групах.	
		Продовжити речення: «Новий рік – моє улюблене свято, тому що ...»	Незакінчене речення.	

ЧАСТИНА 8

ФРАГМЕНТ ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

(3 клас, тема: „Загальне поняття про прикметник”)

Мета уроку: поглиблювати знання учнів про прикметник; ознайомити з істотними ознаками прикметника (питання, значення) і його роллю у реченні; розвивати уміння аналізувати, узагальнювати мовні явища, висловлювати власну думку; виховувати любов до рідної мови.

Хід уроку

I. Актуалізація, мотивація знань та повідомлення теми уроку (визначення значущості знань, умінь та навичок щодо даної теми).

Примітка: можна ці етапи визначити та проводити окремо.

Варіант I.

На дошці записаний текст: „Подув ..... вітер. Закрутився у ..... листі. Торкнувся ..... гілок дерев”.

– Яка пора року описана у даному тексті? Якими словами нам потрібно поширити ці речення, щоб у тексті була описана весна? (Відповідь: *теплий вітер; зеленому молодому листі; мокрих*). А осінь? (Відповідь: *холодний вітер; жовтому листі; темних*). На які запитання відповідають ці слова? На що вказують ці слова? До якої частини мови належать ці слова? Чи могли б ми у даному тексті обійтися без прикметників, щоб визначити пору року? Чому? Отож, тема сьогоднішнього уроку – „Загальне поняття про прикметник” (записана на дошці).

Варіант II.

На дошці записане речення: „Сергійко купив папку”. На учительському столі лежать папки різних кольорів.

– Як ви вважаєте, яку із цих папок купив Сергійко? Чому ми не можемо сказати про це точно? Яким словом треба поширити речення, щоб визначити, яку папку купив Сергійко? На яке запитання відповідає це слово? На що вказує це слово? До якої частини мови належить це слово? Отож, тема сьогоднішнього уроку – „Загальне поняття про прикметник” (записана на дошці).

Варіант III.

На дошці написане словосполучення: „червоне яблуко”.

– На які запитання відповідають ці слова? Яку частину мови ми вивчали на попередніх уроках (*іменник*)? Яке із цих слів – іменник? Чи можемо ми слово „червоне” назвати іменником? Чому? На що вказує це слово? До якої частини мови належить це слово? Отож, тема сьогоднішнього уроку – „Загальне поняття про прикметник” (*записана на дошці*).

II. Очікувані навчальні результати.

Розказати про те, як учителі неправильно виконують цю вправу: звідки знати учню початкових класів що він має очікувати від нової теми, якщо наприклад, про дієслово вперше чує?

Очікування вчителя.

На дошці написані речення: „Я переконана у тому (*вірю у те; сподіваюся на те*), що на кінець уроку ви:

- отримаєте більше знань про прикметник як частину мови;
- виконаєте багато цікавих завдань;
- удосконалите своє уміння висловлювати власну думку.

Очікування учнів.

Примітка: існують різні способи. Наприклад, малюнковий, запис на дошці у різноманітній формі, запис на плакаті, вибір із запропонованих матеріалів на парті тощо.

III. Інтерактивна частина.

1. Інтерактивна технологія „Мікрофон”:

- Візьміть будь-який предмет зі своєї парти (ручку, лінійку; можна підійти до будь-якого предмета у класній кімнаті).
- Подумайте і доберіть до опису цього предмета влучні прикметники.
- Говоріть коротко, швидко, продовжуючи речення: „Я дібрав такі прикметники...”.

Примітка: незакінчене речення має бути написане на дошці; можна добирати різні прикметники до одного іменника.

2. Робота у малих групах (технологія кооперативного навчання).

1. Об'єднання учнів у групи (від трьох до п'яти учнів у кожній).

Примітка: у процесі такого об'єднання не намагатися силоміць згрупувати учнів на сильні та слабкі групи, навісити будь-які „ярлики”.

2. Повідомлення (нагадування) учням про ролі, які вони повинні розподілити між собою, маючи бейджики із відповідними написами:

- Спікер, головуєчий (керівник групи):
  - зачитує завдання групі;
  - організовує порядок виконання;
  - пропонує учасникам групи висловитися по черзі;
  - заохочує групу до роботи;
  - підбиває підсумки роботи;
  - визначає доповідача.
- Секретар:
  - веде записи результатів роботи групи;
  - запис веде коротко і розбірливо;
  - як член групи, повинен бути готовий висловити думки групи при підбитті підсумків чи допомогти доповідачу.
- Посередник:
  - стежить за часом;
  - заохочує групу до роботи.
- Доповідач:
  - чітко висловлює думку групи;
  - доповідає про результати роботи групи.

3. Завдання групам:

– Кожна група, користуючись „Тематичним словником школяра”, за 2 хв. добирає до групи іменників прикметники. В усіх групах – однакові іменники. Коли одна група зачитуватиме дібрані прикметники, інші – перевірятимуть і далі зачитуватимуть лише ті прикметники, яких ще не назвали.

Примітка: Вчитель стежить за часом, рівноправністю і рівнозначністю роботи кожного члена групи, пропонує допомогу.

4. Слухання результатів обговорення.

5. Рефлексія:

- Чи сподобалось вам працювати у групах?
- Чого ви навчилися?

3. Варіант I. „Один – два – чотири – усі разом” (технологія кооперативного навчання).

1. Завдання учням:

– За 5 хв. продумайте та індивідуально, не заглядаючи на аркуші паперу до сусіда, випишіть іменники із вправи і доберіть до них прикметники.

Примітка: іменники мають бути заздалегідь написані на прихованій дошці.

2. Об'єднання учнів у пари. Завдання:

– За 2 хв. зачитайте один одному свої варіанти дібраних прикметників. Допишіть ті прикметники, яких у вас не було.

3. Об'єднання учнів у четвірки. Завдання:

– За 2 хв. зачитайте пара парі свої варіанти дібраних прикметників. Допишіть ті прикметники, яких у вас не було.

4. Залежно від кількості учнів у класі можна об'єднати четвірки у більші групи або ж одразу перейти до колективного читання. Завдання для колективного читання:

– Кожна четвірка (більша група) обирає „речника” („промовника”, „оратора”), який повідомить перелік прикметників, записаних групою, та ”секретаря”, який запише обрані прикметники на дошці.

5. Рефлексія. Запитання:

– Що вам найбільше сподобалося у цій вправі? Чому?

– Хто не погоджується із записами, зробленими на дошці?

IV. Рефлексія.

– Над якою частиною мови ми сьогодні працювали? Чим прикметники відрізняються від інших частин мови?

1. „Мікрофон”: добирають прикметники до іменників.

– Перевіримо, як ви навчилися виділяти прикметники серед інших частин мови.

2. „Оратор” зачитує по рядку вправи, а учні швидко визначають прикметники серед інших слів.

– Чи виникали під час уроку труднощі? Які?

– Який вид роботи найбільше сподобався? Чому?

ЧАСТИНА 9
ЗРАЗОК МЕТОДУ ЕМОЦІЙНОГО ЗАВЕРШЕННЯ
УРОКУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ
ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

ЖАХЛИВО-ВЕСЕЛА КАЗКА ПРО ...

Одного осіннього дня зустрілися у темному лісі _____

І вирішили вони піти до _____

Щоб подивитися на жахливу _____

Довго вони йшли страшними _____

І знайшли _____

Зустрівся їм дорогою _____

Згодилися вони зробити разом _____

Подивилися на зроблене і сказали: _____

ЧАСТИНА 10

РЕФЛЕКСІЙНІ ЗАПИТАННЯ

Що нового дізналися?

- Я сьогодні дізнався (дізналася) ...

Що це означає для Вас?

- Я зрозумів (зрозуміла), що ...

Як це змінює Ваші попередні уявлення?

- Раніше я думав (думала), що ...

Як Ви зможете використовувати ці знання?

- Мені знадобляться ці знання для того, щоб ...

ДИДАКТИЧНО-МОТИВАЦІЙНІ ПИТАННЯ № 1

ДЛЯ ЧОГО?

ЩО?

ЯК?

ДИДАКТИЧНО-МОТИВАЦІЙНІ ПИТАННЯ № 2

ЩО ЗНАЄМО?

ПРО ЩО ХОЧЕМО ДІЗНАТИСЯ?

ЩО ДІЗНАЛИСЯ (ВПЕРШЕ; УТОЧНИЛИ)?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. ; з дод., допов. та CD. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.

2. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Метод. посіб./ А.Панченко, О.Пометун, Т.Ремех. – К.: А.П.Н., 2003. – 72 с.

3. Рідна мова: Підруч. для 4 кл./ М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; За наук. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004. – Ч. I. – 128 с.

4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб./ О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

Інна Осадченко

**ДИДАКТИЧНИЙ КЕЙС:
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО
НАЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

**Методичні рекомендації для викладачі ВНЗ, вчителів
початкової школи та студентів педагогічних спеціальностей**

Підписано до друку 25.06.2015. Формат 60x90 1/32

Папір офсет.

Обл.-вид. арк. 5,4. Ум. друк. арк. 3,2.

Тираж 150. Зам. № 678.

Видавець та виготовлювач

ТИРАДА

18000, м. Черкаси, вул. Шевченка, 31

(офіс № 7)

Тел. 098 534 89 67

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 3788 від 13.09.2012 р.